

БЕЙБІТШІЛІК ЕЛШІЛЕРІНЕ СЕНІМ ЗОР

Қазақстандағы бейбітшілік пен дінаралық келісімнің символы – Астана қаласында әлемнің төрт бұрышынан келген дін өкілдері тағы да бір үстел басына жиналды. Яғни, әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VIII съезі өтті. «Діндер диалогы: болашақ жолындағы синергия» деген тақырып аясында ұйымдастырылған алқалы жиынға шамамен 60 елден 100-ден астам делегация, рухани жетекшілер, халықаралық ұйымдар мен дінтанушылар қатысты.

(Жалғасы 3-бетте)

АБАЙЛАҢЫЗ, АЛАЯҚ!

Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Мәжбүрлеп орындату комитеті азаматтарға ескерту жасады. Комитет өкілдері атап өткендей алаяқтардың соңғы кезде Әділет министрлігінің эмблемасын заңсыз пайдаланғаны байқалған. Құқық бұзушылар министрлік эмблемасын көрсетіп, азаматтарға өздерін сот орындаушылары ретінде таныстырған.

Мұндағы мақсат не? Тәжірибеде орын алған жағдайларда байқалғандай алаяқтар өзін сот орындаушы деп таныстырып қоймай, азаматтарды есепшотын бұғайтаймын, мүлкіңе тыйым саламын немесе шоттарыңды жабамын деп қорқытып, «берешекті» шұғыл түрде өтеуді талап етеді. Мұндай айла-тәсілдерге сеніп қалып, алаяқтарға алданғандар да жоқ емес. Соған орай Әділет министрлігі азаматтарға әрбір ақпаратты тексеріп барып, әрекет жасау қажеттігін ескертіп отыр. Ол үшін кез келген азамат өзіне қатысты атқарушылық іс жүргізудің бар-жоғын <https://aisoip.adilet.gov.kz> сайтынан тексеріп алғаны абзал. Сондай-ақ, «Борышкерлер мен тыйым салулар тізілімі» немесе «Атқарушылық құжатты іздеу» бөлімінде; жеке ЭЦҚ-ны пайдалана отырып «Тараптар кабинеті» арқылы авторизация жасау арқылы; «Азаматтарға арналған» бөлімдегі байланыс деректері арқылы сот орындаушысына тікелей қоңырау шалып, күмәнді қоңыраудың рас-өтірігін өз бетінше тексере алады. Сондай-ақ, сенімді ақпаратқа «Adilet» мобильді қосымшасы арқылы да қол жеткізуге болады.

Ақпарат қызығушылық тудырған жағдайда қосымша деректерді Әділет министрлігінің және Жеке сот орындаушыларының республикалық палатасының ресми сайттарынан алуға болады. Заңсыз әрекеттердің алдын алу үшін Комитет тек ресми дереккөздерге ғана сенуді және дербес деректерді үшінші тұлғаларға және күмәнді интернет-ресурстарға бермеуді ескертеді.

Сондай-ақ, құқықтық кеңесті 119 нөмірі бойынша Call-орталықтан (Құқықтық ақпарат қызметі, Қазақстан бойынша стационарлық телефондардан қоңырау шалу арқылы), сондай-ақ 119 Kenesbot телеграм-арнасы немесе «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінің сайтындағы «Виртуалды кеңесші» айдары арқылы (<http://adilet.zan.kz/rus>) алуға болады.

А.ҚҰРМАНҒАЛИ,
«Зан газеті»

АМАНАТҚА АДАЛ БОЛҒАН АЗАМАТ

Ертеректе аузы дуалы қадірменді қарияларымыздың әлдекімге қатты разы болып сүйсінгенде, ақ батасын жаудырып: «Екі дүниенің бағын бұйыртың жаратқан иеміз», «Алла тағала екі дүниенің абыройына бөлесін!» – десіп жатқанда, сол лебіздердің астарына үңіле бермеппіз. Бұл сөздің мағынасы біздің балаң түсінігіміз үшін бұлыңғыр болатын. Келе-келе бұл сөздің мән-мағынасына бойласақ, екі дүниенің абыройына бөлену – әркімдердің маңдайына жазыла бермейтін, екі аяқты пенденің таңдаулысына бұйырар бақ екен. Дана халқымыз өзінің сүйген перзентіне осы жарық дүниедегі тірліктің де, дүниеден өткеннен кейінгі бақилық екінші ғұмырдың да бақыты мен абыройын тілейтінін саналы шақта ұға бастадық.

Таяуда Ақтөбе қаласындағы басты көшенің біріне сот жүйесінің ардагері, ардақты заңгер Иран Әміров есімінің берілуіне байланысты өткен іс-шараға қатыстым. Осы жиын барысында қадірменді қарияларымыздың «Екі дүниенің бағын бұйыртың» деген жылы лебізі тағы ойыма оралды. Расында көзі тірісінде заң

саласында зор биіктерге көтеріліп, жемісті еңбек еткен, халқының қалауымен Сенат депутаттығына сайланған мәртебелі заңгеріміздің, өмірден озғанына он жылдан астам уақыт өтсе де, есімінің халық жадында сақталып, жаңғыруы, Ақтөбеде үлкен қаланың көрнекті көшесіне атының берілуі аузы дуалы

қариялар сөзінің дәл екенін дәлелдейді.

Оның үстіне, арғы-бергі тарихтан білетініміздей, заң мен сот ардагері-

лерінің құрметіне көше аты берілуі сирек құбылыс. Жүрегімізді қозғап, толқытқан осы бір іс-шарадан көкейімізге көп ұлағат түйіп оралдық. Ең алдымен санамызға жарқ еткен ой: қалай мақтансақ та жарасатындай, ұлыларын ұлықтай, асылдарын ардақтай білетін аса тағылымды жұрт екенімізге көзіміз жетіп, көңіл құсы көкке шарықтай түсті.

Олай дейтінім, бүгінгі өз ісіне адал берілген, заң мен сот ісін үлкен жауапкершілікпен атқарған мәртебелі заңгерлеріміз өткен дәуірлерде халқымыздың көсегесін көгерткен, елдігіміздің керегесін кеңейтіп, ордалы жұрт қатарына қосылуға өлшеусіз үлестерін қосқан, құлашымызды кеңге жайып, мемлекеттік деңгейге көтере білген қасиетті билеріміздің ізбасарлары екендігі сөзсіз.

(Жалғасы 5-бетте)

2-бет

Жасөспірімдерге қарсы
қылмыста жаза ауыр

3-бет

Ұлт мұрасын
қорғау ісі жанданбақ

8-бет

РЕЦЕПТ

САРАП

ЖАСӨСПІРІМДЕРГЕ ҚАРСЫ
ҚЫЛМЫСТА ЖАЗА АУЫР

Мемлекет басшысы әйел құқығы мен бала қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелеріне арналған заңға қол қойғаннан кейін тұрмыстағы зорлық-зомбылық үшін жауапкершілікті қатаңдататын, сондай-ақ отбасы институтын, кәмелетке толмағандардың қауіпсіздігін нығайтатын нормалар енгізілді. Оның бірі – «Денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру» және «Ұру» баптары Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстен алынып, Қылмыстық кодекске енгізілді.

16 жасқа толмаған адамдарға жыныстық сипаттағы зорлық-зомбылық жасағаны үшін қылмыстық жауапкершілік енгізілді. Осы нормалар қабылданғанға дейін мұндай жауапкершілік 14 жасқа толмағандарға тиіскені үшін ғана қарастырылған. Ол үшін 200 АЕК-ке дейін айыппұл, түзету жұмыстары немесе 200 сағатқа дейін қоғамдық жұмыстар не 50 тәулікке дейін қамауға алу көзделген. Сонымен қатар, айыпталушы белгілі бір лауазымдарды атқару және 3 жылға дейін белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айырылуы мүмкін.

Дәлірек айтқанда, Қылмыстық кодекс «Денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру» деген жаңа 108-1-баппен толықты. Мұндай қылмысқа барғандар 200 АЕК-ке дейін айыппұл төлейді не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына, не 200 сағатқа дейін қоғамдық жұмыстарға тартылады, не 50 тәулікке қамауға алынады.

Өз кезегінде, құқықбұзушылықтарды ауырлататын екінші бөлік пайда болды, заң әрпімен айтқанда – сараптаушы белгілермен толықтырылды. Мысалы, көрінеу кәмелетке толмаған адамның денсаулығына қасақана жеңіл зиян келтірілсе, айыппұл мөлшері 200 айлық көрсеткішке дейін емес, мың АЕК болды. Құқық бұзушының тұлғасына қарай сот айыппұл немесе түзеу жұмыстары, қоғамдық жұмыстарға тарту, қамау, бас бостандығын шектеу не бас бостандығынан айыруды тағайындауы мүмкін.

Ал жаңа 109-1-бап «Ұрып-соғу» деп аталады. Яғни, «тән ауруына ұшыратқан, бірақ денсаулыққа жеңіл зиян келтіруге алып келмеген ұрып-соғу немесе өзге де зорлық-зомбылық әрекеттерін жасау». Бұл қылмыстың жазасы – 80 АЕК-ке дейін айыппұл не сол мөлшерде

түзеу жұмыстары, не 80 сағатқа дейін қоғамдық жұмыстарға тарту, не 25 тәулікке дейін қамауға алуды көздейді. Осылайша, тіпті ең жеңіл түрде соққы жасаған адамның өзі ұзақ мерзімге қамауға алынады.

Бұл баптарды Қылмыстық кодекске көшірудегі басты мақсат – ұрып-соғу, денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру, оның ішінде кәмелетке толмағандар мен «кінәлі адамға материалдық жағынан немесе өзгеше түрде тәуелді» адамдарға қатысты жасалған зорлық-зомбылық әрекеттері үшін жазаны күшейту. Заң нормалары қолданысқа енгізілген 2024 жылы Ақтөбе облысында ҚК-нің 108-1-бабымен «Денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру бойынша 17 тұлға, 2025 жылдың 6 айында 18 тұлға қылмыстық жауапкершілікке тартылған. Ал, 109-1-бап «Ұрып-соғу» бойынша 2024 жылы 44 тұлға, 2025 жылдың 6 айында 26 тұлға қылмыстық жауапкершілікке тартылған.

Сонымен қатар, балаларға қарсы зорлық-зомбылықтың кез келген түріне қатысты жауапкершілік едәуір күшейді. Қылмыстық кодексте кәмелетке толмағандарға қарсы денсаулыққа зиян келтіруден бастап ұрлау мен өлтіруге дейінгі қылмыстардың тізбесі жүйеленген

және нақты анықталған. Мұндай әрекеттерді жасаған адамдар та-туласуға байланысты қылмыстық жауапкершіліктен босатыла алмай-ды. Атап айтқанда: Кәмелетке толмағандарды өлтіргені, зорлағаны, кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттері үшін өмір бойына бас бостандығынан айыру түріндегі ең ауыр жаза қарастырылған. Балаларды ұрлағаны үшін бұдан былай 10 жылдан 15 жылға дейін (бұрын 7 жылдан 12 жылға дейін), ал заңсыз бас жыныстық бостандығынан айырғаны үшін – 5 жылдан 10 жылған дейін (бұрын 5 жылға дейін) бас бостандығынан айыру қарастырылған.

16 жасқа толмаған адамдарға сипаттағы зорлық-зомбылық жасағаны үшін қылмыстық жауапкершілік енгізілді. Осы нормалар қабылданғанға дейін мұндай жауапкершілік 14 жасқа толмағандарға тиіскені үшін ғана қарастырылған. Ол үшін 200 АЕК-ке дейін айыппұл, түзету жұмыстары немесе 200 сағатқа дейін қоғамдық жұмыстар не 50 тәулікке дейін қамауға алу көзделген. Сонымен қатар, айыпталушы белгілі бір лауазымдарды атқару және 3 жылға дейін белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айырылуы мүмкін. Балаларды ұрлағаны үшін 10 жылдан 15 жылға дейін бас бостандығынан айыру (бұрын 7 жылдан 12 жылға дейін), ал заңсыз бас бостандығынан айыру үшін – 5 жылдан 10 жылға дейін бас бостандығынан айыру (бұрын 5 жылға дейін) көзделген.

Бұл баптардың енгізілуіне қоғамда жиі тіркелетін заңсыз әрекеттер себепші болды. Қоғамдық көліктерде, көппәтерлі үйлерде балаларға, оның ішінде қыз балаларға жасалатын жыныстық сипаттағы ұсыныстармен немесе жыныстық сипаттағы жанасулармен ұштасқан әдепсіз әрекеттер үшін көп жағдайда қылмыс құрамы болмауына байланысты, жауаптылыққа тарту мүмкін болмай жатады. Осы себептен, аталған әрекеттер үшін де жауаптылық енгізілген.

Н.АЛИМБЕКОВ,
Батыс Қазақстан облыстық сотының судьясы
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ

цифрландыру, яғни өтініштерді онлайн қабылдау, іс жүргізуді электронды түрде жүргізу, сот процесстерін трансляциялау, шешімдердің электронды нұсқасын қамтамасыз ету – сот үрдісінің ашықтығын арттырды.

Сот судьялардың тәуелсіз жұмыс істеуіне құқықтық тұрғыдан кепілдік беріп, салада заманауи технологияның қолданылуы істердің жедел, артық шығынсыз қаралып, судьялар мен мамандардың, қарапайым халықтың уақытын үнемдеуге ықпалын тигізері сөзсіз.

Қорыта айтқанда, сот жүйесіне деген қоғам сенімін орнықтыру – жай ғана шаралар жиынтығы емес, үздіксіз реформа мен мәдени өзгеріс. Қазақстанды кейінгі ұрпақ үшін бұдан да өсіп-өркендеген елге айналдыруға барлығымыз да өз үлесімізді қосуға тиіспіз.

Қоғамда құқықтық мәдениет пен құқықтық сауаттылықты арттыру қажет, ол үшін білім беру жүйесінде, медиада заң мен сот процесінің маңызды рөлін түсіндіру жұмыстарын жүйелі жүргізе отырып, халық арасында құқықтық білім беру бағдарламаларын көбейту қажет. Электронды технологияларды енгізу арқылы сот жұмыстарын

Бибігүл ДЕМЕНОВА,
Ақтау қаласы мамандандырылған тергеу соты әкімшісінің басшысы

ПАЙЫМ

Қазақстан Республикасында сот билігі – мемлекеттік биліктің негізгі тармақтарының бірі болып табылады. Сот шешімдері адамдардың тағдырына тікелей әсер етеді, сондықтан судьялардың мінез-құлқы ең жоғары стандарттарға сәйкес болуы тиіс. Судья әдебі – тек кәсіби қызметте ғана емес, күнделікті өмірде де судьяның абыройы мен беделін айқындайтын құндылықтар жиынтығы.

ҚОҒАМДЫҚ СЕНІМ –
СОТ ЖҮЙЕСІНІҢ БАСТЫ КАПИТАЛЫ

М.МАЛИКОВ,
Батыс Қазақстан облыстық сотының судьясы
Судьялық әдеп жөніндегі комиссия мүшесі

Судья әдебі тәуелсіздік және сотқа кез келген қысым жасауға жол бермеу; бейтараптық, яғни алдын ала пікір немесе жеке мүдделіліктің болмауы; адалдық пен парасаттылық – судья мәртебесінің іргетасы; процеске қатысушыларға құрметпен қарау және тараптарға тең жағдай жасау; жоғары кәсібилік пен мәдениет; судьяның парақорлықтан, жеке бас мүддесінен аулақ болып, әділеттілікті бірінші орынға қоюы; сот отырысында тараптармен қарым-қатынаста ұстамдылық танытып, сөз бен ісінде сыпайылық көрсету секілді қағидаларға негізделген. Кодекс судьялардың тек қызметтік қана емес, жеке өміріне де қатысты, себебі олардың кез келген әрекеті сот жүйесінің беделіне нұқсан келтірмеуі тиіс.

МЕЖЕ

ҚҰНДЫЛЫҚТЫ ДӘРІПТЕУ БІР
КҮНМЕН ШЕКТЕЛМЕУІ КЕРЕК

Тіл – кез келген ұлттың мәдениеті, тарихы және болмысы. Ана тілі – біздің кім екенімізді, қайдан шыққанымызды айқындайтын ең маңызды құндылық. Оны дамыту, сақтау және ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу – әрбір азаматтың қасиетті міндеті.

Сонғы жылдары қазақ тілін дамыту бағытында көптеген жұмыстар атқарылуда, алайда бұл үдеріс үздіксіз назарды және қолдауды қажет етеді. Тілді дамыту бірнеше кешенді бағыттарды қамтиды. Ең алдымен, тілдің қолданылу аясын кеңейту керек. Мемлекеттік органдарда, іскерлік ортада, ғылым мен білім саласында қазақ тілінің қолданылуы толыққанды болуы тиіс. Бұл тек қағаз жүзіндегі талап емес, нақты іс-әрекеттер арқылы іске асатын процесс.

Екіншіден, сапалы контент жасау өте маңызды. Телеарналар, радио, интернет-ресурстар және әлеуметтік желілерде қазақ тіліндегі тартымды әрі танымдық материалдар көбейген сайын, тілге деген қызығушылық артады. Бұл бағытта жастардың әдеби тілді көбірек қолдануына ықпал ететін жобалар мен бастамалар қолға алынуы керек.

Үшіншіден, білім беру жүйесіндегі рөлі. Балабақшадан бастап жоғары оқу орындарына дейін қазақ тілінде сапалы білім беруге басымдық беру – ана тілінің болашағы үшін ең негізгі қадам.

Ана тілін дамыту – тек мемлекеттік саясаттың ғана емес, әрбір адамның жеке жауапкершілігі. Отбасындағы тілге деген құрмет – оның болашақтағы дамуының кепілі. Бұған қоса, кітап оқу және жазу дағдыларын дамыту да өте маңызды. Қазіргі заманда көпшілік цифрлық кеңістікке ауысқанымен, қазақ әдебиетінің бай мұрасымен танысу, классикалық шығармаларды оқу арқылы сөздік қорды молайтуға болады. Күнделікті өмірде әдеби тілді қолдануға тырысу, қажет

Абзал БАЛАБЕКОВ,
Көкшетау қаласы мамандандырылған тергеу сотының судьясы

болса, сөздіктерді пайдалану – тіл мәдениетін көтеретін қарапайым әрі тиімді әдіс.

Қазақ тілінің дамуы – ұлттың өркендеуімен тығыз байланысты. Әлемдік аренада өз орнын ойып тұрып алатын Қазақстан үшін тілдің мәртебесін көтеру – стратегиялық маңызы бар міндет. Ақпараттық технологиялар дәуірінде тілді заман талабына сай бейімдеу, цифрлық терминологияны қазақшаға аудару және оны кеңінен қолдану қажет.

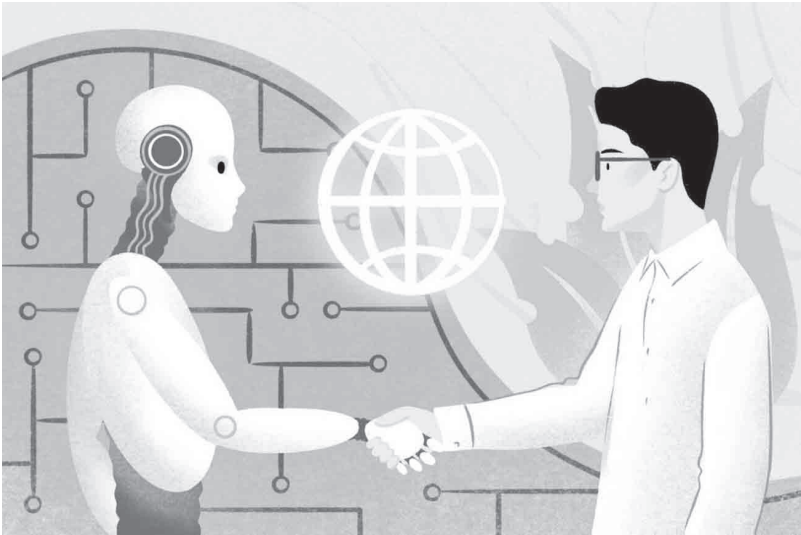
Қорытындылай келе, ана тілін дамыту – бұл бір сәттік науқан емес, үздіксіз еңбек пен табандылықты қажет ететін ұзақ мерзімді процесс. Әрбір қазақстандықтың жүрегінде ана тіліне деген махаббат пен құрмет болса, біздің тіліміздің болашағы жарқын болады. Себебі, ана тілі – ұлттың тамыры, ол дамыса, ұлт та дамиды.

ЖОЛДАУДЫ ҚОЛДАУ

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ
ДӘУІРІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН:
БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ

2025 жылдың 8 қыркүйегінде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Жасанды интеллект дәуіріндегі Қазақстан: өзекті мәселелер және оны түбегейлі цифрлық өзгерістер арқылы шешу» атты жолдауын жариялады.

Жолдауда «азаматтардың сана-сезімі, болмысы өзгеріп, соның арқасында халқымыздың мемлекеттік институттарға, заңға және әділдік пен тәртіпке деген сенімі нығаюда. Қазақстан үш жыл ішінде міндетті түрде жаппай цифрлық ел болуы керек. Біз жаппай цифрландыру және жасанды интеллект технологиясын барынша енгізу арқылы экономиканы жаңғыртуымыз қажет. Ол үшін ең алдымен, Цифрлық кодексті тезірек қабылдаған жөн. Бұл заңда цифрландыру үрдісінің негізгі бағыттары,

соның ішінде жасанды интеллект, платформалық экономика, үлкен дерекқорларды пайдалану және басқа да мәселелер айқындалуға тиіс» екені айтылды.

Қоғамда құқықтық мәдениет пен құқықтық сауаттылықты арттыру қажет, ол үшін білім беру жүйесінде, медиада заң мен сот процесінің маңызды рөлін түсіндіру жұмыстарын жүйелі жүргізе отырып, халық арасында құқықтық білім беру бағдарламаларын көбейту қажет.

Электронды технологияларды енгізу арқылы сот жұмыстарын

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

БЕЙБІТШІЛІК ЕЛШІЛЕРІНЕ СЕНІМ ЗОР

(Соңы. Басы 1-бетте)

Съездің жалпы отырысы Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың төрағалығымен өтті. Алқалы жиынды ашқан Мемлекет басшысы өз сөзінде ХХІ ғасырда адамзаттың бірігуіндегі діндердің рөлі, жасанды интеллект дәуіріндегі рухани құндылықтардың мәні, діни институттардың тұрақты даму мен экстремизмге қарсы тұрудағы бейбітшілік әлеуетіне айрықша тоқталды. Діндер көшбасшылары съезінің рухани дипломатияға зор ықпалын ерекше атап өтті. Мемлекет басшысының айтуынша, съезд қызметін бастаған сәттен бері қазіргі заман сын-қатерлерін ашық талқылайтын бірегей алаң болып келе жатыр. Қазір жер жүзінде сын қатерлер көбейіп, соғыстардың сыр-сипаты өзгеріп тұрған уақытта өткеннен дұрыс сабақ алып, сындарлы келіс-сөздерге ұмтылудың маңызы зор. Осы орайда гуманистік көзқарасты ту еткен дін басшыларының бейбітшілік елшілері бола алатынына сенімін жеткізді. Бұл ойын Мемлекет басшысы:

– Дүниежүзінің әртүрлі аймағында жүріп жатқан гибридіт соғыстардың майдан шебі айқын емес. Алайда қисапсыз адам шығынына ұшыратып, толассыз боқындар нөпіріне түрткі болуда. Экономикаға орасан зор залал тигізіп отыр. Ядролық қақтығыс қаупі қатты алаңда-

тады. Сарапшылар зұлымдық пен мейірімділік тартысқа түсетін мұндай шешуші сәттің болу ықтималдығы соңғы он жылда күрт артқанын жиі айта бастады. Өкінішке қарай, әлемде конструктивті ұсыныстарды ортаға салып, саяси ұстамдылық танытудан гөрі өшпенділік өршіп, геосаяси жіктің арасы алшақтап, әлеуметтік шиеленіс одан сайын ұшығып барады. Менің ойымша, мұндай қилы кезеңде диалогқа шақыратын, бірін-бірі жатсынуды доғаруға әлдейтін, халықаралық аренадағы өзара сенімді арттыратын басты амал ретінде конструктивті дипломатия алдыңғы орынға шығуы керек, – деп түйді.

Съезд барысында діндердің жаһандық қоғамдағы үйлестіруші рөлін күшейту, экстремизм мен радикализмге қарсы іс-әрекеттер, рухани мәдениет пен қасиетті мұраны сақтау – қолжазбалар, қасиетті кітаптар, көрмелер және тарихи артефактілер арқылы мәдени диалог құру, жаңа технологиялар мен инновацияның дінаралық диалогқа әсері – цифрландыру, жасанды интеллект, әлемдік рухани құндылықтардың виртуалды кеңістікте таралуы мәселелері кеңінен талқыланды. Сонымен қатар жастар арасындағы діни экстремизмнің алдын алу, діни білімнің сапасын жақсарту, әрі діни сауаттылықты көтеруге маңыз беріліп, нақты ұсыныстар айтылды.

Сарапшылардың айтуынша, съезге әртүрлі дін өкілдері диалог алаңында бір-бірінің сенімі мен құрметіне сүйене отырып қатысты. Бұл біздің қоғамымыздың тұрақтылығы үшін өте маңызды. Жалпы съездің ең үлкен жетістігі – діндер лидерлері мен конфессия өкілдерінің өзара түсіністігін арттыру, дінаралық шабуылдар мен жанжалдардың алдын алу жолдарын бірге қарастыруға ұмтылысы. Десе де кейбір сарапшылар форумның қағаздағы міндеттемелері орындалғанымен, жергілікті деңгейде, ауыл-аймақта, кішкентай қауымдастықтарда бұл диалогтың жемісін көру қиындай түседі деген ойды айтты. Олардың пікірінше, бұл олқылықты жою үшін діни зерттеулер мен дінаралық мәдениет саласында ғылыми негізді арттыру қажет. Сонымен қатар форумнан кейінгі ақпараттық және білім беру ісі мен қоғамдық дискурсты нығайту да маңызды. Жалпы форум рухани, мәдени және әлеуметтік көпірлерді қалыптастырып, мемлекет пен қоғам арасындағы сенімді арттырады. Бірақ нақты нәтижеге қол жеткізу үшін декларациялық ұстанымдардан нақты іс-шараларға ауысу, жергілікті қауымдастықтардың үнін есту және цифрлық дәуір талабына сай білім мен ақпарат құралдарын дамыту керек.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

ПАРЛАМЕНТ

ҰЛТ МҰРАСЫН ҚОРҒАУ ІСІ ЖАНДАНБАҚ

Мұрағат саласы жаңа деңгейге көтерілу қажет. Бұл жөнінде Парламент Мәжілісінің жалпы отырысында айтылды. Онда «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне архив ісі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы бірінші оқылымда қаралған болатын. Заң жобасы депутаттардың бастамашылығымен дайындалды. Құжат архив құжаттарын қалыптастыру, сақтау және пайдалану саласын құқықтық реттеуді кеңейтіп, электронды архив құруды көздейді.

Заң жобасын Мәжіліс депутаты Елнұр Бейсенбаев қорғады. Архив ісін реттейтін заңнама соңғы рет 1998 жылы қабылданыпты. Цифрлық технологиялар мен жасанды интеллекттің қойып отырған жаңа талаптарын бұл құжат реттей алмасы анық. Сондықтан қаралып отырған заң жобасының басты мақсаты – құжаттық тарихи-мәдени мұраның, оның ішінде электронды құжаттардың сақталуын қамтамасыз ету. Осы орайда құжат архив саласындағы уәкілетті орган құзыретін кеңейтіп, архив қоры туралы заңнаманың қолданылу аясын ұлғайтады. Жалпы 2019 жылы қабылданған 2020–2025 жылдарға арналған Архив бағдарламасы аясында өңірлік архивтерге жөндеу жүргізіліп, заманауи сканерлер, реставрациялық құрал-жабдықтар сатып алынып-

ты. Сонымен қатар шетелдік архивтерден тарихи құжаттар жинақтау бойынша экспедициялар ұйымдастырылып, 6 мыңнан астам құжат электронды нұсқада елге жеткізілген. Бүгінде 5 мыңнан астам ұйым мен 18 мыңға жуық пайдаланушы «Е-Архив» жүйесіне қосылған. 63 мыңнан астам қор бірлігі, 93 мың тізімдеме және 4 млн сақтау бірлігі цифрландырылды. Енді Президент тапсырмасына сәйкес, Ұлттық цифрлық архив құру да қолға алынбақ. Бұл ғылыми-зерттеу, мәдениет және білім саласына жаңа мүмкіндіктер береді. Енді жаңа заң аясында электронды архивті жүргізудің тәртібі, «Құжаттардың бірыңғай электрондық архиві» ақпараттық жүйесін өнеркәсіптік пайдалануға енгізу де заңмен реттелмек. Сонымен қатар заң жобасында

бүгінгі таңдағы өзекті мәселе – архив қызметкерлерін әлеуметтік қолдау шарасы да қамтылды. Қазіргі таңда ауыл-аймақтағы мамандардың орташа айлығы 100 мың теңге шамасында. Заң жобасында ауылдық жерлердегі архившілерге 25 пайыздық үстемеақы төлеу мүмкіндігі дәйектелді. Сонымен қатар, Алматыдағы Орталық мемлекеттік архив пен елордадағы Ұлттық архив қызметкерлерінің жалақысы 1,75 коэффициентке ұлғайып, 173 мың теңгеден 393 мың теңгеге дейін өседі. Бұл шара жас мамандарды тартуға да жол ашады.

Елнұр Бейсенбаевтың айтуынша, заң жобасы қабылданса, архив ісі саласында институционалды өзгерістер жасалады. Архивтердің материалдық-техникалық базасы нығайып, қызметкерлердің еңбек ақысы өседі. Сонымен қатар электронды архив жүйесі тарихи деректерді сақтап, болашақ ұрпаққа қолжетімді етеді. Бұл – мемлекеттің жады мен тарихи мұрасын қорғауға бағытталған маңызды қадам.

Депутаттар заң жобасын талқылау барысында бірнеше ұсыныс айтты. Соның бірі – жергілікті архивтердің «ұлттық» мәртебесін алу рәсімін жеңілдету. Олардың айтуынша, жергілікті архивтерге де мәртебе алу құқығы қарастырылғанымен, әзірге талапқа сай келетін тек Алматы қаласының мемлекеттік архиві ғана. Елімізде қазіргі таңда тек екі архив «ұлттық» мәртебесіне ие екен. Халықаралық тәжірибеде мұндай мәртебе материалдық-техникалық базаны нығайтуға, беделін арттыруға, жалақыны көбейтуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар халық қалаулылары тарапынан кадр тапшылығын шешу үшін жас мамандарға гранттар мен жеңілдіктер қарастыру, архив құжаттарының сақталуын қамтамасыз ету үшін заманауи қоймалар салу, цифрландыру қарқынын арттыру және жасанды интеллектті кеңінен қолдану қажеттігі айрықша атап өтілді.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

САНДЫҚ ЖҮЙЕ

Республикалық Жеке сот орындаушылар палатасы Әділет министрлігімен бірігіп, жаңа ADILET қосымшасын іске қосты. Қосымшаның басты ерекшелігі және қызметі уақыт үнемдеуге көмектесу. Онда сот орындаушының кеңсесіне бармай-ақ қаулыларды жүктеп алуға болады. Бұл үшін тек QR-кодын сканерлеу жеткілікті.

«ADILET» ҚОСЫМШАСЫ ҚЫЗМЕТ ЕТУГЕ ДАЙЫН

Екіншіден, қосымша жеке сот орындаушысымен тікелей байланысқа шығу мүмкіндігін береді. Бұл үшін тараптар кабинетіне кіріп, өтініш жазса болғаны 5 күн ішінде сот орындаушысынан жауап ала аласыз. Шағымға егер сот орындаушысы жауап бермесе, ол одан әрі өңірлік палатаға кетеді. Егер палата үнсіз қалса, өтініш автоматты түрде Әділет департаментіне түседі. Яғни, өндіріп алушыға Е-өтініш арқылы шағымды палатаға немесе прокуратураға жазып, бірнеше апта бойы жауап күтудің қажеті жоқ. Тараптар кабинетінде сонымен қатар өндіріп алушы ЖСО қандай шаралар қабылдағанын және қабылдамағанын көре алады.

Үшінші артықшылығы – қо-

сымша борышкерлердің бірыңғай тізілімінде мәліметтерді іздеуді жүзеге асырады.

Төртіншіден, тарапқа қандай шектеу қойылғаны туралы ақпарат алу мүмкіндігі бар.

Бесіншіден, қосымша атқарушы құжатты іздеуге, оның орналасқан жерін бақылауға болады.

Тоқетерін айтқанда, «Adilet» қосымшасы – бұл атқарушы өндіріске жылдам қол жеткізу жолы. Оны пайдалану арқылы атқарушылық іс-әрекеттер ашықтығын және мәжбүрлеп орындау шараларының уақытылы жүргізілуіне қол жеткізуге болады.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

ЦИФРЛАНДЫРУ

ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР БАСТАУЫ

зеге асуы өңірді аталған салада тың белестер мен жаңа деңгейге көтерген.

Шымкент төрінде өткен Global Tech Wave Central Asia халықаралық конференциясы – бұл заманауи үрдістің аса маңызға ие екенін айқын дәлелдеп берді. Тек Орталық Азия емес, бүкіл әлемдік ІТ қауымдастығының назарын аударған бұл жиын цифрлық индустрия мен инновацияны тоғыстырған аса ауқымды алаңға айналды.

Мұнда цифрландыру мен инновациялық дамыту, сондай-ақ технологиялардың жілігін шағып, майын ішкен әлемдік алпауыттар мен жергілікті көшбасшылар бас қосты. Мәселен, Американың аңызға айналған Atari компаниясының негізін қалаушы Нолан Бушнелдің келуі – бұл шараның ауқымын айқындап қана қоймай, Қазақстанның инновациялық картадағы орнын ойып тұрып көрсетіп берді. Белгілі тұлға жас стартапшыларға бағыт-бағдар беріп, біздің елімізді болашақ гейминг пен цифрлық индустрия орталығы ретінде бағалады.

Сондай-ақ Utah университеті мен отандық жоғары оқу орындары арасында меморандумдарға қол қойылып, жастарды жаңа технологиялар мен цифрлық мәдениетке бейімдеу және жобаларды қолдау мәселесі басты назарға алынды.

Шымқалада Президент басымдық берген цифрландыру тек теориялық бастама емес, нақты жобалар арқылы да кеңінен жүзеге асырылып келеді. Бұл тұрғыда Alageum Electric компаниясының тәжірибесін ерекше атап өткен жөн. Қазақстандағы электр энергетикасы саласының көшбасшысы саналатын бұл компания заманауи цифрлық шешімдерді өндірістік үдерістерге енгізіп, жасанды интеллектті қолдану арқылы өндірістің тиімділігі мен көлемін еселеп арттырып отыр.

Онымен қоса, Shymkent University оқу орны да жаңа форматтағы білім беру моделін іске қосып, студенттерге ІТ технологиялар мен инновацияны игеруге даңғыл жол ашқаны шара барысында ерекше аталды. Университет қабырғасында құрылған зертханалар мен стартап-инкубаторлар жастарға жаңа идеяларын дайын бизнеске айналдыруға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект бүгінде тек ІТ саласының емес, құқық, денсаулық, ауыл шаруашылығы және өндірістің қозғаушы күші болып отырғаны рас. Шымкент қаласында бірқатар мемлекеттік қызметтерді автоматтандыру, «ақылды қала» жүйесін енгізу, деректерді өңдеу орталықтарын құру жұмыстары аса жоғары қарқынмен жүріп жатыр.

Бұл қадамдар қоғамның ашықтығы мен құқықтық мәдениетін арттыруға, жемқорлық тәуекелдерін азайтуға аса зор ықпал ететінін де атап өткен жөн. Мәселен, электрондық құжат айналымы мен цифрлық сервис азаматтардың уақытын үнемдеп, мемлекеттік қызмет сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік берген.

Шымкентте өткен Global Tech Wave Central Asia аясында өткен кинофестивальдер мен шығармашылық жобалар – цифрландырудың тек экономика немесе білім беру саласында ғана емес, мәдениет пен өнердің де жаңа тынысының ашылуына жол ашатынын айқын көрсетті. Жас режиссерлер мен медиа мамандар жаңа технологияларды пайдалана отырып, қазақ мәдениетін әлемге танытудың тың әрі айрықша жолдарын ұсынды.

Шымкенттің цифрлық даму тәжірибесінде көш басына шығуы – бүкіл Қазақстан үшін үлгі болары сөзсіз. Бұл – инновацияны енгізу, ІТ инфрақұрылымды дамыту, жасанды интеллектті қолдану және жастарға қол ашу бағытындағы жүйелі әрі тыңғылықты жұмыстың жемісі. Қаланың басты ұстанымы да дәл осы цифрландыру және инновация арқылы өркендеуге бағытталып отыр. Өйткені қазіргі уақытта әлемдік тәжірибеде дәл осы бағыт мемлекеттердің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін анықтайды. Шымкенттің бүгінгі қадамы – ертенгі Қазақстанның технологиялық державаға айналуына берік негіз болатыны сөзсіз.

Абзал АЛПЫСБАЙҰЛЫ
ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ

БЕЗБЕН

КАССАЦИЯ ҚҰҚЫҚ ҮСТЕМДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕДІ

Әділетті қоғам орнату – мемлекеттің ең басты міндеттерінің бірі. Қазақстанның сот жүйесінде жасалып жатқан реформалар осы мақсатқа жетудің жолы ретінде қарастырылады. Соның ішінде ең ауқымды өзгерістердің бірі – жаңадан құрылған кассациялық сот. Бұл сот институты заңды күшіне енген сот шешімдерін қайта қарап, құқықтық әділеттілікті қамтамасыз етуді негізге алады. Бірақ, бұл тек заңнамалық механизм ғана емес, қоғамның сотқа деген сенімін арттырудың маңызды құралы болмақ.

Кассациялық сот – ең соңғы сот сатысы. Оның негізгі міндеті – бірінші және апелляциялық инстанцияларда қаралған істерді құқықтық қателіктер тұрғысынан қайта қарау. Бұл дегеніміз, сот процесінде кеткен заңдық сәйкессіздіктерді түзетуге мүмкіндік беріледі деген сөз.

Осыған дейін кассациялық саты Жоғарғы Соттың құрамында болса, енді ол жеке институт ретінде құрылып отыр. Бұл өзгеріс сот шешімдерінің нақтылығын күшейтуге, сот билігінің үш сатылы жүйесін нақтылай түсуге және де азаматтардың құқықтық қорғалу деңгейін арттыруға бағытталған.

Кез келген мемлекетте сот жүйесінің әділдігі мен ашықтығы азаматтардың құқықтық мәдениетін қалыптастыратыны белгілі. Егер адамдар соттың әділетті шешім шығаратынына сенімді болса, заң үстемдігіне де қатар сенеді. Кассациялық сот осы сенімді нығайтуға тиіс.

Кассациялық сот жүйесі көптеген елдерде кең тараған. Мысалы, Францияда кассациялық сот әділеттілікті қамтамасыз етудің негізгі

тетіктерінің бірі ретінде қарастырылады. Ол нақты істің мән-жайын емес, заңды қолдану дұрыстығын қарайды. Германияда да кассациялық соттың негізгі міндеті – төменгі соттардың заңнаманы дұрыс қолданылғанын тексеру.

Қазақстандық модель осы халықаралық тәжірибеге сүйене отырып жасалған. Яғни, кассациялық сот қателіктерді түзетудің соңғы сатысы болып табылады және құқықтық нормалардың бірізділігін қамтамасыз етеді.

Әділдік – кез келген қоғамның іргетасы. Егер әділдік орнаса, қоғам тұрақтылық пен сенімге ие болады. Бірақ әділдікке жету үшін тек заң ғана емес, оны орындайтын жүйе де мінсіз болуы керек. Кассациялық сот – осы әділдікке жетудің тағы бір мүмкіндігі.

Бұл институт тек заңнамалық тұрғыдан емес, моральдық тұрғыдан да маңызды. Ол адамдардың соңғы үмітіне айналуы мүмкін. Көп жағдайда азаматтар әділдікті қалпына келтіру үшін бар мүмкіндігін пайдаланады, ал егер барлық сот

Сәкен СӘДУАҚАС,
Шарбақты аудандық сотының
төрағасы

сатысынан өтіп, әділдікке жетпесе, олардың құқықтық жүйеге деген сенімі жоғалады. Сондықтан да кассациялық сот әділетті шешім шығаруымен ғана емес, қоғамдағы құқықтық мәдениетті қалыптастыруымен де маңызды.

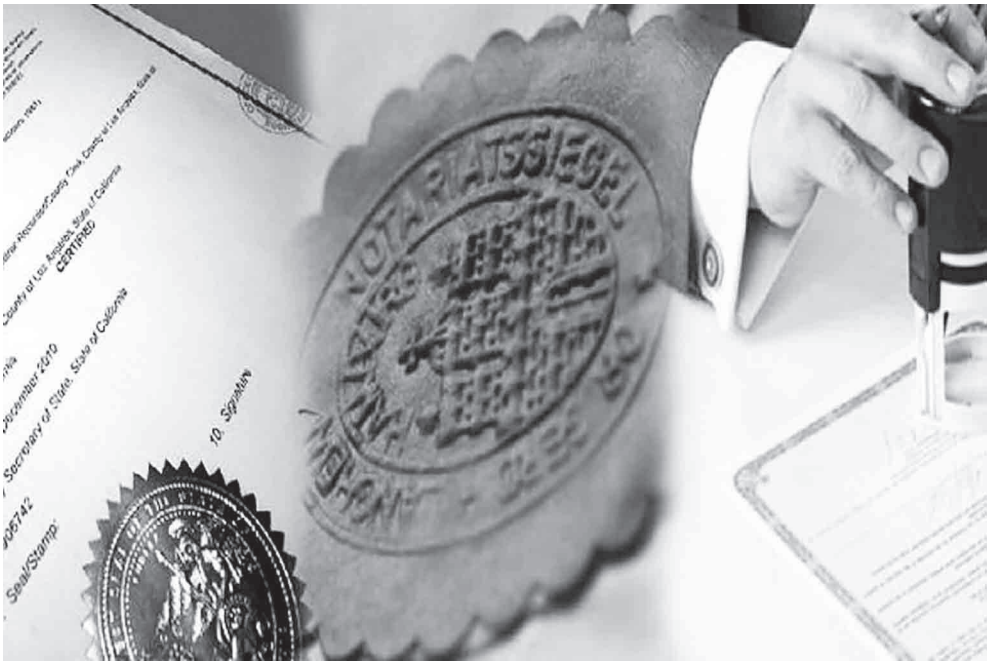
Қазақстандағы жаңа кассациялық сот – сот реформаларының келесі қадамы. Оның басты мақсаты – әділдік пен құқықтың үстемдігін қамтамасыз ету. Бұл институт халықтың сот жүйесіне деген сенімін арттырып, заң үстемдігін нығайтуға көмектесуі тиіс.

ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ

БІЛГЕН ЖӨН

АПОСТИЛЬ ЖӘНЕ ӘКІМШІЛІК СОТ ТӘЖІРИБЕСІ

Қазіргі заманда азаматтардың шетелмен байланысы артып келеді. Бірі – шетелде білім алады, бірі – жұмыс істейді, ал енді бірі – отбасы жағдайын реттеу үшін шетелдік органдарға құжат ұсынады. Мұндай жағдайда құжаттардың заңдылығын растау қажеттілігі туындайды. Сол үшін халықаралық деңгейде қолданылатын негізгі тетік – Апостиль.

Апостиль дегеніміз не?
Апостиль – 1961 жылғы Гаага конвенциясына сәйкес енгізілген арнайы мөртаңба. Ол құжаттағы қолдың түпнұсқалығын, қол қойған тұлғаның құзыретін және ресми мөрдің шынайылығын растайды. Апостиль қойылған құжат конвенцияға мүше барлық елдерде қосымша заңдастырусыз танылады. Қазақстан бұл конвенцияға 2000 жылы қосылған.

Апостильдің басты артықшылығы – құжатты консулдық заңдастырудан өткізудің қажеттілігін болдырмайды. Бұл уақытты үнемдеп қана қоймай, халықаралық құжат айналымын жеңілдетеді.

Қазақстандағы Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс азаматтар мен мемлекеттік органдар арасындағы дауларды шешуге арналған құқықтық база болып табылады. Әкімшілік сот тәжірибесінде кейде шетелде берілген ресми құжаттар ұсынылады. Мысалы, шетелдік жоғары оқу орындарының дипломдарын тануға қатысты дауларда, көші-қон немесе азаматтық жағдай актілерін тір-

кеу мәселелерінде, мемлекеттік органдардың шетелдік шешімдері мен анықтамаларына байланысты дауларда.

ӘРПК-нің дәлелдемелерге қатысты нормаларына сәйкес, сотқа ұсынылатын әрбір құжат заңды әрі сенімді болуы тиіс. Егер құжат шетелде берілсе, Қазақстан аумағында жарамды болуы үшін міндетті түрде Апостиль қойылуы қажет. Апостиль болмаған жағдайда сот құжатты толыққанды дәлелдеме ретінде қараудан бас тартуы ықтимал.

Сот тәжірибесіндегі артықшылықтары – апостиль рәсімінің әкімшілік соттар үшін маңызы зор, ол құжаттардың түпнұсқалығын тез әрі сенімді растауға мүмкіндік береді, дәлелдемелерді қабылдау кезінде соттың объективтілігін қамтамасыз етеді, азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға ықпал етеді.

Осылайша, апостиль халықаралық құқықтық талаптарды сақтаумен қатар, әкімшілік соттарда әділ шешім қабылдауға негіз қалайды.

Бүгінгі таңда Қазақстанда апостиль қою құқығы бірнеше мемлекеттік органға берілген: Әділет министрлігі – сот және нотариалдық құжаттарға, Білім министрлігі – аттестат пен дип-

ломдарға, Сыртқы істер министрлігі – мемлекеттік органдардың өзге құжаттарына.

Рәсімнің өзі аса қиын емес, бірақ азаматтар уақытылы жүгініп, құжатты дұрыс ресімдеуі қажет. Бұл сот процесінде артық кідірістерге жол бермейді.

Апостиль – халықаралық деңгейде мойындалған заңдастыру құралы. Әкімшілік сот тәжірибесінде оның рөлі ерекше, себебі ол сотқа ұсынылатын шетелдік құжаттардың заңдылығын қамтамасыз етеді. ӘРПК нормалары аясында апостиль азаматтардың құқықтарын қорғаудың кепілі болып табылады. Сондықтан әрбір азамат немесе ұйым шетелдік құжаттарды сотқа немесе мемлекеттік органға ұсынар алдында олардың апостильденуін қамтамасыз етуі тиіс.

Гүлсезім ГАЖДАНБЕКҚЫЗЫ,
Қызылорда облысы
мамандандырылған
әкімшілік сотының жетекші маманы

ПІКІР

Қазақ халқы ұрлықты терең моральдық, құқықтық және рухани тұрғыдан айыптаған. «Ұрлықпен мал жиған – байымайды» деген мақал соның айғағы.

Ұрлық – тек мүліктік қылмыс қана емес, ол – адамның ар-намысына, адамгершілігіне қарсы әрекет. Қоғамда сенім мен тәртіп орнауы үшін әр азамат өзгенің дүниесіне қол сұқпауы тиіс. Адамның еңбегін ұрлап, өмірлік тірегін жымқыру – қоғамның іргесін сөгу деген сөз. Сондықтан «Ұрлық түбі – қорлық», «Ұрының арты қуыс» сынды мақалдар да кең таралған.

ҰРЛЫҚ ТҮБІ – ҚОРЛЫҚ

Қазіргі ҚР Қылмыстық кодексінде ұрлыққа нақты анықтама берілген. ҚР ҚК 188-бабында былай делінген: «Басқа біреудің мүлкін жасырын ұрлау – ұрлық». Бұл әрекет қылмыстық құқық тұрғысынан қылмыстық құқықбұзушылық болып есептеледі және ол үшін жауапкершілік қарастырылған.

Заң ұрлықты ауырлық дәрежесіне қарай саралайды: қарапайым ұрлық – жеңіл дәрежелі қылмыс, ал қайталанған, топпен жасалған, ірі көлемдегі ұрлық – ауыр қылмыс саналады. Мұндай жағдайларда сот айыппұл, қоғамдық жұмыстарға тарту, бостандығын шектеу немесе бас бостандығынан айыру түріндегі жаза тағайындай алады.

Кейбір адамдар жеңіл жолмен байлыққа жетемін деп, ұрлыққа барады. Бірақ тарих пен өмір тәжірибесі көрсеткендей, арам жолмен келген дүние – баянсыз. Мұндай байлық адамға шын мағынасындағы тыныштық, құрмет, береке әкелмейді. Арам ас аузынан кетеді, адал ас бойынды өсіреді.

Ұрлықпен күн көрген адамның санасын үрей билейді. Ол үнемі ұсталып қалудан, әшкереленуден қорқып, ішкі жан дүниесімен күйзеліске түседі. Бұған қоса, қылмыстық жауапкершілік те есікті қағуы мүмкін. Ірі көлемде ұрлық жасап сотталған адам соттылыққа ие болады. Ал бұл оның еңбек нарығында, қоғамда, тіпті отбасы ішінде де беделіне кері әсерін тигізеді.

Заң бойынша ұрлық жасаған адам тергеу мен сот үдерістерінен өтеді. Бірақ кейде халықтың сенімінен шығу – заң жазасынан да ауыр болуы мүмкін. «Ұры атанғанша, құры атан» деген сөз осыны меңзейді.

Қазақтың дәстүрлі құқықтық мәдениетінде де ұрлыққа ерекше назар аударылған. Би-шешендер ұрыны тек қылмыскер ретінде емес, ру мен елге сына түсірген адам деп санаған. Мысалы, Қазыбек би: «Адал жолмен мал тапқан – елге тірек, ұрлықпен мал тапқан – елге жүк», – деп айтқан. Ұрыны ұстап, жәбірленушіге үш тоғыз етіп қайтару, бет-пердесін ашу, руға айып салу секілді жазалар қолданылған.

Ұрлықтың себептері әртүрлі болуы мүмкін: жұмыссыздық, кедейлік, құқықтық сауатсыздық, жастар тәрбиесінің әлсіреуі, әлеуметтік желідегі теріс әсерлер – бәрі де қылмысқа итермелейтін факторлар.

Қорытындылай келе, «Ұрлықпен мал жиған – байымайды» деген халық сөзі – терең өмірлік шындық. Адам қандай қиындыққа тап болса да, адал жолдан таймауы тиіс. Қоғамда әділдік пен тұрақтылық орнауы үшін әр азамат заң нормаларын, мүліктік құқықтарды, жеке меншікті құрметтеуі тиіс. Адал еңбек – берекенің бастауы.

Ақнұр ЖАБАФИЕВА,
Ақтөбе қалалық №2 сотының
бас маманы-сот отырысының хатшысы

КИЕ

Тәуелсіздік алған күннен бастап тіл мәселесі ең өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Елімізде барша қазақстандықтардың мүдделерін ескере отырып, барлық этностардың тілдік құқықтарының сақталуын, қарым-қатынас тілін еркін таңдауына, білім алуына, шығармашылықпен айналысуын қамтамасыз ететін үйлесімді саясат жүргізіліп келеді.

БІРЕГЕЙЛІК ПЕН БІРЛІКТІҢ ТҮПҚАЗЫҒЫ

Қазақстанның негізгі Ата Заңы – Конституцияның 7-бабында еліміздегі мемлекеттік тіл – қазақ тілі деп көрсетілген. Мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздар жүргізу тілі. Қазақ тілін білу әрбір азаматтың парызы, ал тілдің өзі – Қазақстан халқын топтастырудың маңызды факторы.

Қазақстанның барлық азаматтары мемлекеттік тілді еркін және қиындықсыз меңгеруі үшін қажетті ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық жағдайлар кеңінен жасалуда.

«Тіл туралы» заңның 13-бабының шетбегінде сот ісін жүргізу мемлекеттік тілде жүргізіледі.

Сот жүйесінде іс қағаздарын жүргізу, сот отырыстарын жүргізу және шешім қабылдау үшін мемлекеттік тілді пайдалану міндет. Бұл барлық азаматтар үшін сот жүйесінің қолжетімділігін қамтамасыз етеді және заңның қолданылуын біркелкі етеді. Сот жүйесінде мемлекеттік тілді қолданудың негізгі аспектілері:

-ресми іс қағаздарын жүргізу;
- барлық құжаттар оның ішінде шағымдар, сот үкімдері, сот

Ульяна ШАТСКИХ,
Риддер қалалық сотының
бас маманы-сот
отырысының хатшысы

шешімдері, жиналыс хаттамалары мемлекеттік тілде ресімделеді.

Қазақ тілі – Қазақстан халқының бірегейлігі мен бірлігінің ең маңызды элементі. Оны дамыту және қолдау мемлекеттік саясаттың негізгі міндеттері болып табылады. Қазақ тілін құрметтеу және білу ұлтаралық келісімді нығайтуға және күшті, мәдени бай қоғам құруға ықпал етеді.

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

БІР МҮДДЕ

16 шілдеде Мемлекет басшысы қол қойған «Қылмыстық заңнама- ны оңтайландыру туралы» заң 16 қыркүйектен бастап күшіне енеді. Бұл заңнама халық үшін, әсіресе жастар үшін үлкен мәнге ие. Себебі онда stalking, дропперлік секілді терминдер алғаш рет ресми түрде заң мәтініне еніп отыр. Сонымен қатар некеге тұру, отбасы институ- ты, азаматтардың жеке және қоғамдық құқықтары сынды әлеумет- тік маңызды тақырыптар нақты және терең көрсетілген.

ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМАНЫ ОҢТАЙЛАНДЫРУ – ҚАЖЕТТІ ҚАДАМ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев 2022 жылғы жолдауында Қылмыстық және Қылмыстық-про- цестік кодекстерді мұқият қарап, қолданылмайтын, сот ісін создыра- тын, кейде әділеттілікті тежейтін ар- тық нормалардан тазарту қажеттігін атап өтті. Бұл мақсат – заңдардың қайталама түзетулерге шалдығуын тоқтату. Өйткені, 2015 жылдан бері бұл кодекстерге 1 200-ден астам өз- гертулер енгізілген. Мемлекет бас- шысы заңдарды уақытша жағдай- ларға немесе корпорациялық мүдделерге байланысты өзгертуге жол берілмеуі тиіс деп мәлімдеді. Сонымен қатар, заң шығарудағы жауапкершілік пен сапа үшін Әділет министрлігінің өкілеттілігі мен кадрлық әлеуеті күшейтілуі керек екенін айтты. Осы тапсырма 2023 жылы Мәжіліс депутаттарының күн тәртібіне қойылды. Депутаттар екі жылдың ішінде заң жобасын дайын- дауға кірісті. 2025 жылғы маусымда Мәжілісте қаралып, қабылданған «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Қа- зақстан Республикасының қылмыс- тық заңнамасын оңтайландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң- ның Президент қолымен бекітілуі 16 шілдеде болды. Жаңа заң 60 күн өт-кен соң, яғни 16 қыркүйекте күшіне енуі керек.

– Біз қабылдаған заң жобасы- ның негізгі бағыты азаматтар мен

кәсіпкерлердің құқығын қорғауды күшейту, қылмыстық процесте та- раптардың теңдігін нығайту, қыл- мыстық процесті оңтайландыруға саяды. Соның ішінде экономикалық даулар бойынша негізсіз қылмыстық істерді тіркеуді алып тастау, істерді қосымша тергеуге прокурорға қай- таруға тыйым салу, бизнесті тексеру үшін прокурормен міндетті түрде келісу, тінту және алып қою санк- цияларының қолданылу мерзімдерін негізді ету, «қорғану құқығы бар куәгерді» қорғау, кәсіпкерлік қызмет пен ұйымдасқан қылмыстық топты ажырату, экономикалық қылмыстар бойынша бас бостан- дығынан айырудың орнына еселе- ген айыппұл енгізу, адвокаттардың құқығын кеңейту, сотқа қорғау та- рапының балама ұстанымын ұсыну

мүмкіндігі, электрондық қылмыстық іс жүргізуді әдепкі норма ретінде қалыптастыру, прокурордың резо- люциясы негізінде бөлек қаулысыз сотқа беру, қашықтан беттестіру мүмкіндігі, интернеттегі қылмыстар- да жәбірленушінің тұрғылықты жері бойынша тергеу жүргізу сияқты осы сала мамандары үшін маңызды өз- герістер бар, – дейді депутат Абзал Құспан.

Қазақстанда 16 қыркүйектен бастап күшіне енген қылмыстық заңнамадағы маңызды өзгеріс- тердің бірі – stalking үшін қыл- мыстық жауапкершіліктің енгізілуі. Stalking ұғымы халықаралық тәжірибеде бұрыннан қолданылып келеді. Ол – жәбірленушінің еркіне қарсы байланыс орнатуға немесе аңдуға бағытталған, зорлық-зом- былықпен тікелей байланысы жоқ, бірақ адамға елеулі психологиялық зиян келтіретін әрекеттердің жиын- тығы.

Мәселен, біреудің соңынан қал- май ізіне түсу, қайта-қайта телефон соғу, әлеуметтік желілер арқылы ма- залау, адам қаламаса да сыйлықтар жіберу, қорқытып-үркіту – мұның барлығы енді заң бойынша жазала- натын әрекеттер қатарына жатады.

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП

ҚЫЗ АЛЫП ҚАШУ – ЗАҢҒА ҚАЙШЫ

Елімізде қыз алып қашу мәселесі соңғы жылдары қоғам назарынан түскен емес. Біреу-лер мұны «ата-баба дәстүрі» деп ақтап алуға тырысса, енді біреулер керісін- ше – бұл қыздың құқығын таптау, зорлық-зом- былықтың бір түрі деп санайды.

Тарихына көз жүгіртсек...
Зерттеушілердің дерегіне сүйен-сек, қыз алып қашу дәстүрінің шығу төркіні әрқилы түсіндіріледі. Мәсе- лен, Николай Кисляков 1969 жылы жарық көрген еңбегінде бұл дәстүр кей кездері ата-анасы келісім бер- мегенде немесе ұзаққа созылған құдалық, той мәселесінде орын алғанын жазады. Ал Техас уни- верситетінің антропологи Чинтия Вернердің еңбектерінде тәуелсіздік алғаннан кейін қыз алып қашу «қа- зақтың ұлттық дәстүрі» ретінде жиі ақтала бастағаны айтылады. Бұл әрекеттер кейде романтикамен бүр- кемеленіп, қоғамда заңсыздық емес, қалыпты мәдени норма ретінде қа- растырылған. Алайда статистика көңіл қуантарлық емес: жылына ша- мамен 5 мыңға жуық қызды еркінен тыс алып қашады деген деректер бар. Бұл – адам құқығының өрескел бұзылуы.

Заң не дейді?

2025 жылдың 16 қыркүйегінен бастап Қазақстанда қызды еркінен тыс алып қашу, некеге мәжбүр- леу – ресми түрде қылмыс болып саналады. Бұл өзгеріс еліміздің Қыл- мыстық кодексіне енгізіліп, қыз ба- лалардың құқықтарын қорғаудағы маңызды қадам ретінде бағалану- да.1959 жылы қабылданған Қазақ КСР-інің Қылмыстық кодексінде «некеге мәжбүрлеу» бабы болған. Алайда 1997 жылы жаңа кодекс

қабылданғанда, бұл бап алынып тасталды. Сол кезден бастап «қыз алып қашу» әрекеті нақты қыл- мыс ретінде қарастырылмай, түрлі дау-дамайға себеп болды. Ал 2015 жылғы Қылмыстық кодексте де бұл әрекетке байланысты бап жоқ еді. Соның салдарынан еркінен тыс алып қашылған қыздар заң алдында толық қорғалмай келді.

Нақты айтқанда, заңға өзгеріс енгізіліп, 125-1-бабына Некеге тұруға мәжбүрлеуге қатысты нор- ма енгізілген. Оған сәйкес, қызды алып қашып кетіп, некеге күштеп мәжбүрлегені үшін қылмыстық жа- уапкершілік қарастырылады. Ескі заңнамада біреуді ұрлап әкетіп, ар- тынша өз еркімен жібергендер үшін ешқандай жауапкершілік қарасты- рылмайтын. Енді бұл бап алынып тасталды. Заңның 125-1-бабында адамды күш қолдану не мүлікті жою немесе бүлдіру қатерін төндіріп, сол сияқты бопсалау жолымен, оның ішінде жәбірленушіні немесе оның жақындарын масқаралайтын мәліметтердің жариялануы немесе таратылуы жәбірленушінің немесе оның жақындарының мүдделеріне елеулі зиян келтіруі мүмкін өзге де мәліметтерді жариялау немесе та- рату қатерін төндіріп некеге тұруға мәжбүрлеу үшін қылмыстық жа- уапкершілік қарастырылғаны жа- зылған. Мұндай қылмыс жасаған азаматтарға 2 мың АЕК (7 864 000

теңге) көлемінде айыппұл қарасты- рылған. Егер айыппұлға көнбесе, сол мөлшерде түзеу жұмыстарына жегіледі немесе екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығы шектеледі. Сондай-ақ сот шешімімен 2 жыл мерзімге толық бас бостандығынан айырылуы мүмкін.

Ал егер қызды алып қашып, не- кеге мәжбүрлеу кезінде: күш қол- данылса, әрекет көрінеу кәмелетке толмаған адамға қатысты жасалса, жәбірленушінің материалдық неме- се өзге де тәуелділігін пайдаланып жүзеге асырылса, адамдар тобы, ал- дын ала сөз байласу арқылы жасал- са не өз қызмет бабын пайдаланып істелсе – жаза ауырлайды. Мұндай жағдайда 5 мың АЕК (ша- мамен 19 660 000 теңге) көлемінде айыппұл салынып, сол мөлшерде түзеу жұмыстарына жегілуі мүмкін. Сондай-ақ жаза ретінде бір мың екі жүз сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тарту қарас- тырылған. Ал сот шешіміне сәй- кес, қылмыстың ауырлығына қарай үш жылдан жеті жылға дейін бас бостандығын шектеу не дәл осы мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалуы ықтимал.

Заң қалай қабылданды?

Бұл өзгерістер Мәжіліс депутат- тарының бастамасымен енгізілді. Депутат Абзал Құспан қазақ қоға- мындағы «қыз алып қашу» дәстүріне толықтай тыйым салынбайтынын, тек мәжбүрлі түрде жүзеге асқан жағдайда ғана қылмыстық жауап- кершілік қарастырылатынын атап өтті. Яғни, заңда көрсетілгендей, егер алып қашу кезінде қызға зиян келтірілмесе, жеңіл жаза ретінде айыппұл қолданылады. Ал қылмыс топпен жасалып, ауыр зардаптарға соқтырса – жаза қатаңдатылып, бас бостандығынан айыруға дейін ба- рады.

Депутаттардың ұсынған баста- масы қолдау тауып, 2025 жылдың 16 шілдесінде Президент заңға қол қойды. Осылайша, қыз алып қашуға қатысты жаңа түзетулер ресми түр- де күшіне енді.

**Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»**

Жаңа заңға сәйкес, stalking жа- саған адамға:

- 200 айлық есептік көрсеткішке дейін айыппұл;
- сол мөлшерде түзеу жұмыста- ры;
- 200 сағатқа дейін қоғамдық жұ- мыс;
- не 50 тәулікке дейін қамау жа- засы тағайындалуы мүмкін.

Жаңа заңнамада қаржы саласын- да жиі кездесетін алаяқтықтың бір түрі – дропперлікке арнайы қылмыс- тық жауапкершілік қарастырылды. Дропперлік дегеніміз – банктік шот- тарды, төлем карталарын немесе сәйкестендіру құралдарын басқа адамдарға заңсыз беру немесе пай- далану. Әдетте мұндай әрекеттер қаржылық алаяқтық схемаларын- да қолданылады. Мәселен, азамат өз атына ашылған картаны үшінші тұлғаға сатып немесе уақытша бер- ген жағдайда, ол карта арқылы заң- сыз ақша айналымы жүруі мүмкін.

Қылмыстық кодекстің 232-1-бабы бойынша, дропперлік жасағандарға:

- 160 айлық есептік көрсеткіштен 5 000 АЕК-ке дейін айыппұл;
- қоғамдық жұмыстар;
- бостандығын шектеу немесе айыру жазасы тағайындалуы мүм- кін.

Қылмыстық кодекстің жаңа 125-1-бабына сәйкес, қыз алып қашқандар 2 мың АЕК-ке дейін (шамамен 7,8 млн теңге) айыппұл төлейді, түзеу жұмыстарына тар- тылады немесе екі жылға дейін бас бостандығынан айырылады.

Егер қылмыс күш қолданумен, кәмелетке толмағанға қатысты немесе топ болып жасалса, жаза күшейеді. Мұндайда 5 мың АЕК-ке дейін (19,6 млн теңге) айыппұл са- лынып, үш жылдан жеті жылға дейін бас бостандығынан айыру жазасы қарастырылған.

Қазақстанның қылмыстық заңна- масында «Адам ұрлау» бабына да бірқатар түзетулер жасалды. Енді бұл қылмыс үшін жауапкершілік бұрынғыдан да қатан.

Қылмыстық кодекстің 125-бабы- на сәйкес:

- қылмыстың қарапайым құрамы

үшін – 4 жылдан 7 жылға дейін бас бостандығынан айыру;

- жүкті әйелге, топпен немесе қару қолданып жасалған жағдайда – 7 жылдан 12 жылға дейін;
- ерекше ауыр жағдайларда (жәбірленушінің өліміне, кәмелетке толмағанға қатысты немесе қыл- мыстық топпен жасалған) – 10 жылдан 15 жылға дейін бас бостан- дығынан айыру жазасы көзделген.

Бұған дейін заңда «Жәбірле- нушіні ерікті түрде босатқан тұлға, егер басқа қылмыс құрамы болмаса, қылмыстық жауаптылықтан боса- тылады» деген ескерту болған еді. Алайда жаңа түзетулерде бұл норма толық алынып тасталды. Маман- дардың айтуынша, мұның салдары елеулі. Енді азаматты оның еркінен тыс бір жерден екінші жерге алып кету фактісінің өзі ауыр қылмыс болып саналады. Тіпті, күнделікті өмірде кездесетін «борышкерді қарызын қайтаруға мәжбүрлеп жеткі- зу» сияқты әрекеттер де адам ұрлау ретінде бағалануы мүмкін. Бұл өз- геріс заңның қаталдығын арттыру арқылы азаматтардың бостандық құқығын қорғауды күшейтуді көз- дейді.

Жаңа заңға сәйкес, енді заңсыз банктік және коллекторлық қыз- мет үшін қылмыстық жауапкершілік енгізілген. Бұл – Қылмыстық ко- декстің 214-1 және 214-2 баптары. Лицензиясыз несие беру, банктік операция жүргізу немесе заңсыз коллекторлық қызметпен айналысу енді ауыр құқықбұзушылық болып саналады. Оның жазасы – көлемі 2 мың АЕК-ке дейін айыппұлдан бас- тап, 600 сағатқа дейін қоғамдық жұ- мыстар, дәрежесіне қарай 2 жылға дейін бас бостандығын шектеу не- месе айыру да тағайындалуы мүм- кін. Егер қылмыс топпен жасалса немесе қайталанса, жаза күшейеді. Мұндай жағдайда сот 5 жылға дейін бас бостандығынан айыруға және мүлікті тәркілеуге үкім шығара ала- ды. Бұл норманың мақсаты – аза- маттардың қаржылық алаяқтардан қорғау.

**Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»**

ЖОЛДАУ – ЖОЛ БАСШЫМЫЗ

ТАЛҚЫДА – ҚҰРЫЛЫС КОДЕКСІ

«Астана онлайн» әлеуметтік жобасы аясында «Мемлекет бас- шысының Қазақстан халқына жолдауын іске асыру: Құрылыс кодексі – құрылыс сапасын арттырудың заңнамалық негізі» тақырыбында ақпараттық пікірталас бағдарламасы өтті. Тікелей эфирде жаңа Құрылыс кодексінің мәні, оны әзірлеу барысы тура- лы халыққа кеңінен ақпарат берілді.

Бағдарламаға жоба жетекшісі, «Ұлттық құнды- лықтар академия- сы» республикалық қоғамдық бірлес- тігінің төрағасы Әділхан Дүйсебек, Мәжіліс депутаты, Экономикалық ре- форма және өңірлік даму комитетінің мүшесі Мұрат Әбенов, Заңнама және сот-құқықтық реформа комитетінің мүшесі Бақытжан Базарбек және Өнеркәсіп және құрылыс министрлігінің департамент директоры Руслан Лепесов, «ҚазҚСҒЗИ» АҚ бас директоры Бегман Күлбаев және Астана қалалық ішкі саясат басқармасының басшысы Нұрдәулет Әлмұ- ханов қатысты. Іс-шарада құрылыс саласындағы өзекті мәселелер мен заңнамалық реттеу тетіктері талқыланды.

**А.ҚҰРМАНҒАЛИ
АСТАНА ҚАЛАСЫ**

САЛАУАТТЫ ӨМІР

ҰЗАҚ ЖАСАУДЫҢ СЫРЫ НЕДЕ?

«Астанадағы Белсенді ұзақ өмір сүру орталығында қыркүйек айынан бастап күзгі сауықтыру маусымы ашылды» – деп хабар- лайды елорда әкімдігінің ресми сайты.

Дүйсенбі мен жұма күндері аралығында сағат: 8.00 – 11.30-ға дейінгі уақытта «Жетісу», «Жерұйық», Президенттік, Орталық және Ботаника- лық саябақтарда скандинавиялық серуеннен таңғы сауықтыру жаттығу- лары өтеді. Орталықтың спорт нұсқаушылары демалу саябақтарында зейнеткерлердің қатысуымен сауықтыру жаттығуларын өткізуді жоспар- лап отыр.

Бұл бастама қала тұрғындарының денсаулығын нығайту және спорт- тық белсенділікті арттыру мақсатында ұйымдастырылады. Күзгі сауықты- ру жаттығуларына қатысуға ниет білдірген барлық қала зейнеткерлерінің сауатты өмір салтын ұстануына мүмкіндік мол. Жаттығуға қатысу тегін. Сауықтыру жаттығулары қыркүйек-қараша айларында кестеге сәйкес жалғасатын болады.

**С.АСҚАР
АСТАНА ҚАЛАСЫ**

21. Батыс Қазақстан облысы әкімдігі ден-саулық сақтау басқармасының «№95 қалалық емханасы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік қазыналық кәсіпорнының байқау кеңесі кәсіпорын директорының бос лауазы-мына орналасуға конкурс жариялайды. Мекен-жайы: БҚО, Орал қ., Жаңа Орда ша,19, 3 қабат, акт залы байланыс телефоны.: +7 7112 27-88-61, эл.пошта: poliklinika5zko@mail.ru

1. Батыс Қазақстан облысы әкімдігінің денсау-лық сақтау басқармасының «№95қалалық емх-насы» шаруашылық жүргізу құқығындағы мем-лекеттік мекемесі қызметінің мәні мен мақсаты азаматтардың медициналық қызмет көрсетуге мемлекеттік қажеттілігін қанағаттандыру және денсаулық сақтау саласындағы өндірістік-ша-руашылық қызметті жүзеге асыру үшін қажетті жағдайлар жасау болып табылады.

Қалалық деңгейдегі денсаулық сақтау ұйымының басшысына (директорына) қойылатын талаптар:

Аудандық немесе қалалық маңызы бар ден-саулық сақтау ұйымының басшысына (директор немесе бас дәрігер): Денсаулық сақтау» даяр-лау бағыты бойынша жоғары білім, «Денсаулық сақтау менеджменті» («Қоғамдық денсаулық сақтау») біліктілігін арттыру (қайта дайындық) сертификаттау курсын өткені туралы куәлік және (немесе) тиісті мамандық бойынша білік-тілік санаттарын беру туралы куәлік (немесе сертификат); немесе «Денсаулық сақтау» даяр-лау бағыты бойынша жоғары білім, «Денсаулық сақтау»,немесе «Бизнес, басқару және құқық» даярлау бағыты бойынша жоғары оқу орнынан кейінгі білім, немесе MBA executive немесе full time дәрежесі,немесе «Бизнес, басқару және құқық» дайындық бағыты бойынша жоғары білім, «Денсаулық сақтау» даярлау бағыты бой-ынша жоғары оқу орнынан кейінгі білім, немесе

MBA executive немесе full time дәрежесі, «Ден-саулық сақтау саласындағы менеджер сертифи-каты, денсаулық сақтау саласында басшылық лауазымдарда кемінде 2 жыл еңбек өтілі

Білуі керек:

Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі, Қазақстан Республикасының Еңбек кодексі, Қа-зақстан Республикасының «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» кодексі, Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» кодексі, Қазақстан Респу-бликасының «Мемлекеттік сатып алу туралы» заңы, Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» заңы, Қазақстан Республикасының «Қазақстан Рес-публикасындағы тіл туралы» заңы; «Өрт қа-уіпсіздігі қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрінің 2022 жылғы 21 ақпандағы № 55 бұйрығы (Нор-мативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 26867 болып тіркелді)

қазіргі заманғы басқару қызметінің стратегия-лық және ұйымдастырушылық аспектілері;

денсаулық сақтау ұйымдарының жоспар-лы-экономикалық және қаржылық қызметінің негіздері;

басқарудың экономикалық әдістері және ұйым қызметін талдау;

медициналық қызметтер нарығының конь-юктурасы; денсаулық сақтаудағы адам ресурстарын басқарудағы үздік тәжірибелер;

халық денсаулығының жай-күйін сипаттай-тын статистиканы, өлшемшарттар мен көрсет-кіштері;

отандық медицинаның заманауи ғылыми жетістіктері; денсаулық сақтауды басқарудағы үздік халықаралық тәжірибе;

«Бахмұт бастауыш мектебі» КММ, «Тайынша ауданының білім бөлімі» КММ, «Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің білім бөлімі» КММ таратылғандығы туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: БҚО, Тайынша ауданы, Тайынша қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 197 ӘМҚМ «Тайынша ауданының білім бөлімі» КММ, «Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің білім басқармасы», тел. 8 (715 36)2-12-59.

«Агроном бастауыш мектебі» КММ «Тайынша ауданының білім бөлімі» КММ «Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің білім бөлімі» КММ өзінің таратылғанын хабарлайды. Талап-шағымдар осы ха-барландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: БҚО, Тайынша ауданы, Тайынша қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 197 ӘМҚМ «Тайынша ауданының білім бөлімі» КММ, «Солтүстік Қазақстан облысы әкімдігінің білім басқармасы», тел. 8 (715 36)2-12-59.

8. «Төрт құбыла» ЖШС (БСН 220940032263) өзінің ерікті түрде таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабар-ландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Алматы қаласы, Бостандық аудан-ы, Байзаков көшесі, 312-үй, 53-пәтер.

9. «Сервистік компания «Нұр 1» ЖШС (БСН 230340023165) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, БҚО, Орал қаласы, Мажит Жунисов көшесі,35- ғимарат.

10. «Боровское ПАТП» ЖШС (БСН 051140006549) өзінің тара-тылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарлан-дыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: 021700, ҚР, Ақмола облысы, Бұрабай ауданы, Щучинск қаласы, Қанай би көшесі, 33-үй. Тел. 8 705 320 87 93, 8 701 318 09 68, e-mail: borovskoyepatp@mail.ru.

11. «АРКАДА ИНДАСТРИ» ЖШС (БСН 000740001716) (020200, Аршалы ауданы, Аршалы кенті, Бірлік көшесі, 4 құрылыс), «АРКАДА ИНДАСТРИ» ЖШС Аршалы филиалының өз еркімен та-ратылғандығы туралы хабарлайды, (БСН 041141011003) Аршалы кенті, Бірлік көшесі, 4 құрылыс. Талаптар хабарландыру жария-ланған күннен бастап екі ай ішінде ҚР, 020200, Аршалы ауданы, Аршалы кенті, Бірлік көшесі, 4 құрылыс мекенжайы бойынша қабылданады. Тел. +7 7212 99 60 20.

12. Шиелі ауданы әкімдігінің 2025 жылғы 11 қыркүйектегі №233 қаулысымен Шиелі кенті әкімі аппаратының «Шиелі қыз-мет» коммуналдық мемлекеттік мекемесі, (БСН 231040020717) өзінің таратылғанын хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жар-ияланған күннен бастап екі ай ішінде Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Ы.Жақаев көшесі, №8 ғимарат бойынша қабылданады. Тел. 8 (724 32) 4 23 86.

16. Қарағанды облысы білім басқармасының Нұра ауданы білім бөлімінің «Жаңа-Құрылыс бастауыш мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі (БСН 020440007222) өзінің таратылғаны туралы хабарлайды. Талап-тілектер осы хабарлама жарияланған күннен бастап екі ай ішінде келесі мекенжай бойынша қабылда-нады: Қарағанды облысы, Нұра ауданы, Жаңақұрылыс ауылы, Ынтымақ көшесі, 30 ғимарат.

17. «НУРЖАН и Ком» ЖШС-і (БСН 180440027972) өзінің тара-тылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарланды-ру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекен-

еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, өн-дірістік санитариялық және өртке қарсы қа-уіпсіздік қағидалары мен нормалары; төтенше жағдайлар кезінде қызметті ұй-ымдастыру;

Конкурсқа қатысу үшін қажетті құжат-тар:

Конкурсқа қатысуға ниет білдірген адам кон-курс өткізу туралы хабарландыруда көрсетілген мерзімдерде мынадай құжаттарды ұсынады:

1) конкурсқа қатысу жөніндегі өтінім; 2) еркін нысанда жазылған өмірбаян; 3) білімі туралы құжаттардың көшірмелерін; 4) еңбек кітапшасының (егер бар болса) не-месе еңбек шартының көшірмесі, қабылдау және еңбек шартын тоқтату туралы бұйрықтан үзінді көшірме не еңбек өтілін растайтын басқа құжат; 5) «Денсаулық сақтау саласындағы есепке алу құжаттамасының нысандарын, сондай-ақ оларды толтыру жөніндегі нұсқаулықтарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ден-саулық сақтау министрінің м.а. 2020 жылғы 30 қазандағы № ҚР ДСМ-175/2020 бұйрығымен бекітілген 075/е нысан бойынша денсаулық жағдайы туралы анықтама;

6) Қазақстан Республикасы Бас прокурату-расының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің соттылығы жоқ екендігі туралы анықтама.

Құжаттарды қабылдаудың басталу күні және конкурсқа қатысуға өтінімдерді берудің соңғы мерзімі: құжаттарды қабылдау **2025 жылдың 19 қыркүйектен бастап 2025 жылдың 3 қазанға** дейін, жұмыс күндері сағат 09:00-ден 18:00-ге дейін жүргізіледі.

Конкурсқа қатысуға ниет білдірген тұлғалар конкурс жариялаған Кәсіпорынға құжаттар-ды қабылдау мерзімі аяқталғанға дейін хабар-ландыруда көрсетілген poliklinika5zko@mail.ru

электрондық мекенжайына электронды түрде құжаттарды тапсырады.

Құжаттардың түпнұсқалары әңгімелесу басталар алдында бір сағат бұрын кешіктірмей ұсынылады. Оларды ұсынбаған жағдайда ол адам әңгімелесуден өтуге жіберілмейді.

Әңгімелесуге жіберілген кандидаттар кон-курстық комиссия шешім қабылдаған күннен кейінгі келесі жұмыс күні ішінде әңгімелесу жүр-гізу күні туралы хатшы хабарлайды. Хабарлама телефон бойынша, кандидаттардың электрон-дық поштасына және ұялы телефонына ақпарат жіберу арқылы жүзеге асырылады.

Байқау кеңесі әңгімелесуге жіберу туралы шешім қабылданғаннан кейін үш жұмыс күні ішінде әңгімелесу өткізеді.

Әңгімелесу мынадай кезеңдерден тұрады:

1) Кәсіпорынды дамыту таныстырылымы; 2) кандидаттың құзыретін бағалау. Кәсіпо-рынды дамыту таныстырылымы кезінде кан-дидат Кәсіпорынның негізгі мәселелеріне тал-дауды және оларды шешу үшін ұсынылатын шешімдерді ұсынады. Құзыреттілікті бағалау кезінде негізгі нормативтік құқықтық актілер, денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік бағдарламалар, денсаулық сақтау саласының өзекті мәселелері және оларды шешу бойынша қабылданатын шаралар туралы білім деңгейі айқындалады.

Конкурсты өткізу күні: құжаттарды қабылдау мерзімі аяқталған күннен бастап 5 жұмыс күні ішінде – **2025ж. 6 қазан, 16.00 сағат.**

Хабарландыру телефон арқылы, қатысушы-лардың электрондық мекенжайлары мен ұялы телефондарына ақпарат жіберу арқылы жүзеге асырылады.

Конкурстың өтетін орны: Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы, Жаңа Орда шағын ауда-ны, 19, 3-қабат, акт залы.

жайда қабылданады: ҚР, Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Сарыағаш қаласы, Ысқақов Көшербай көшесі, 11-үй , 8-пәтер, индекс 160900.

18. «Sunkar online avtoshkola» ЖШС-і (БСН 220940013138) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Қабланбек ауылдық округі, Қабыланбек ауылы, И.Ты-щенко көшесі, 12-үй, индекс 160900.

19. «Аяулым 2020» ЖШС-і (БСН 190940017559) өзінің тараты-латыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекен-жайда қабылданады: ҚР, Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Құркелес ауылдық округі, Еңкес ауылы, Абай көшесі, 5-үй, индекс 160931.

20. «Мырзалы-Харсан» ЖШС-і (БСН 170440016569) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабар-ландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Қабланбек ауылдық округі, Сіргелі ауылы, Керегетас кө-шесі, 1-үй, индекс 160916.

22. «Content Service (Контент Сервис)» ЖШС (БСН 191140020037) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Та-лап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Алматы қа-ласы, Төле би көшесі 101, қабат 3 блок (А), тел.: +77055303080.

БАНКРОТТЫҚ

25. Алматы қаласының мамандандырылған ауданаралық эконо-микалық сотының 2025 жылғы 10 қыркүйектегі ұйғарымымен «Юпитер плюс» ЖШС-не (БСН 190440010692) банкроттық туралы іс бойынша өндіріс қозғалды.

МҰРАГЕРЛІК

2. 2025 жылы 1 сәуірде қайтыс болған Сугурбаев Исатай Базарбайұлының артынан мұралық іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгісі келгендер болса, нотариус А.П.Саржановаға келулеріңіз керек. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Т.Рысқұлов көшесі, №95 ғимарат. Тел. 8 702 233 44 99.

4. 2025 жылы 18 наурызда қайтыс болған Арипова Нушираның артынан мұралық іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгісі келгендер болса, нотариус А.П.Саржановаға келулеріңіз керек. Мекенжайы: Түркістан облысы, Мақтаарал ауданы, Мырза-кент ауылы, Қожанов көшесі, 4/7. Тел. 8 775 445 06 75.

5. 2025 жылдың 17 қаңтарында Аухади Жумаштың қайтыс бо-луына байланысты артынан мұрагерлік ісі ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгісі келгендер төмендегі мекенжай бой-ынша: Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген Батыр ауылы, Титов көшесі, №41Б ғимарат, №210-211 кабинет, нотариус Е.Б.Бекқо-жаевқа хабарлассын. Тел. 8 707 162 4991, 8 778 162 4993.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: (727)292-43-43

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Media page.kz» ЖК, ZANGAZET.KZ - Алматы қаласы,Ақтолқын көшесі, 4Б, 1 қабат, 1 кеңсе, www.zangazet.kz, WhatsApp: 8 707 388 40 80.

ИП «Profy Agency kz» Тел. 8 705 185 75 73, 8 701 739 27 83, 8 747 280 09 12, 8 707 895 21 99. г.Алматы, пр.Абылай хана, 60, оф.509 E-mail: zan-info@mail.ru, www.zan-info.kz

«KAIROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaldybayeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What’s app бойынша қабылдаймыз.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы, Крупская көшесі, 61, кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұ-мыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Ильяев көшесі, 47 (Шаймер-денов к. бұрышы) RBK банктің жанында, Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісұй-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы,Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС. Көкшетау қ.,Е. Өуелбеков көшесі,129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747) 8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ.,Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынулы ЖК, Петропавл қ., К.Сүтішов көшесі, 58, 30-бөлме, 3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57, ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаментінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қос-танай қ.,Гоголь көшесі,110,ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05, ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779, e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ., Л.Толстой көшесі, 28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы,182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а,Молодежный 3-үй,1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66,87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ.,пр. әл-Фараби, 119-үй, 407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н.Қызыл-орда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажимаева, Тараз қаласы,Көйкелді кө-шесі 158 а,ЖҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 28-үй, 1-қа-бат. Тел.: (87152) 46-74-77, 8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Service», Тараз қаласы, Төле би көшесі,73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222, ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Вьдай», Өскемен қаласы, 60. Тел.: 8(7232) 578414,ұялы тел.: 8772256506.

БАЙҚАУҒА

Өң мен түс арасындағы бір сәт... О,тоба! Қызығын-ай... Пәуескесі несі?! Иә, иә, қоңыраулатқан пәуескеге мініп келеді екен. Апыр-ау, мынау Айша ғой, қолынан тарта ма, пәуескеге мінгіз дегені шығар... Жаңбыр жауып кетті ме, немене?! Ол бетін сұртпекке қолын көтере бере оянып кетті. Сөйтсе, бетіне су бүркіп тұрған әйелі Айша екен. Әдеттегідей қалжыңын күлкімен көмкерген:

– Ау, Мэгре мырза! Оқуға кететін болдым деп едің, соның әсері ме, ұйықтап жатып сөйлегенің не? Біреулер еске түсіп жатыр ма, а? Ал енді мені тыңда... Сірә, оқуың кейінге қалар, қалтафонға да, қалалық телефонға да маза болмай кетті ғой. Шырылдап жатыр, шырылдап жатыр... Тұр! Тамағың дайын.

Полиция полковнигі Абылай Қайсенов жуынуға бет алғанда санасында «Бір аптадан бері шулатып жатқан дәрігерлерге қатысты істі маған бермесе болар еді» деген ой қылаң берген болатын, бірақ, сол сәтте бұл болжамының шындыққа айналарын білмеген еді. Облыстық полиция департаментінің бастығы мен оның тергеу жөніндегі орынбасары мұны «Менен де басқа важняктар бар ғой» деген уәжіне мән де берген жоқ, бастық оң қолының сұқ саусағын шошайта жоғары көтеріп: «Бұл ана жақтың контролінде тұр. Оқуға кейін де үлгерсің», – деп әңгімені шорт кесті.

Иә, аймаққа ғана емес, республикаға белгілі кәсіпкердің мезгілсіз қаза болуы туралы ел сансаққа жүгіртіп, түрлі әңгіме, электр сымдарына, пойыздар мен ұшақтарға, жел қуған бұлттарға ілесе кеткендей, бір облыстан екіншісіне тарап жатыр еді.

Өткен жылы ғана алпысқа толғанын атап өткен Әмірхан Шерханұлының кенеттен қайтыс болуын жұрт түрліше қабылдады, туған-туыстары, балалары қайғыдан бас көтере алмай қалды. Жамағайын «Алланың ісіне не шара» деп болуы тиіс жұмыстай көрсе, көбісі оның жүрегі ауыратынын білетіндіктен «Жеткен жері осы да» десті. Ал, енді біреулер «Қалай байыды дейсің, кешегі кеңес үкіметінің байлығын басып қалғанның бірі шығар, ішін тесіп шыққан ғой» десті. Алайда, қамыс басы желге ыға үілдей сарнап тұрған қара күздегі жерлеу рәсімінде бәрі де: «Жақсы адам еді», «Алдынан жарылқасын», «Иманды болсын» десіп жатты.

Бүкіл әңгіме марқұмды жерлеген күні кешке басталды. Оның барлық қағаздарын, құжаттарды, әйелі, бала-шағасы, жақын туыстарының қатысуымен реттеу басталды. Киімдерінің қалталары да тексерілді. Осы кезде Алматыдан бауырының қазасына келген кардиолог-дәрігер Жарасханның көзі жұрт барсетка атап кеткен қол сумкасынан шыққан бір жапырақ қағазға түсті де, оны қарай бастады. Бұл – дәрігер тағайындаған ем-дом еді. Оны оқи отырып бұл орнынан ұшып тұрды.

– Мұнысы несі? Жынды ма? Мынау деген... Мынау деген... Өлімге итеру ғой... Бұлай болмайды ғой... Кім деген дәрігер өзі...

Сол сәтте-ақ ол туыстарына ағасына берілген рецептін күдікті екенін, мұнда жүрек-қан тамырлары ауруына мүлде қолдануға болмайтын дәрілер жазылғанын түсіндірді. Ертеңіне марқұмның әйелі мен балалары қалалық ішкі істер басқармасына, прокуратураға арыз түсіріп, іс қозғалған болатын. Бұдан хабардар болған марқұммен жақын аралас-құраласы бар биліктегілер де Ішкі істер министрлігі мен Бас прокуратураның мазасын ала бастады.

Аса маңызды істер жөніндегі тергеуші Абылай Қайсеновтің іспен танысқанына үш күн өтті. Оның барлығын толық зерттеп, біліп алмай іске қатыстылармен кездеспейтінін білсе де бастықтар кезек-кезек күніне екі-үш рет телефон соғып қояды. Барлығының айтатыны: «Іс не болып жатыр? Сдвиг бар ма? Жоғарыдағылар басты ауыртып жатыр».

Ол ой үстінде. «Жалпы барлығы дұрыс сияқты. Істі бастап жүргізген тергеушінің тиянақтылығы байқалады. Куә ретінде сұралғандар жауабы да, іске қатысты алынған анықтама, мінездемелер де мұқияттылықты аңғартады. Сонда қай жерден қателесіп тұрмыз. Неге дәрігердің рецепті дұрыс болмай тұр? Егер дәрігер қателесіп кетті делік, онда бұл немқұрайдылық па, ал, егер әдейі жасалса ше? Мұны қалай ажыратамыз? Бірақ қол қойылып, мөр басылған рецепт – құжат қой. Сонда қасақана қылмыс жасалып тұр ма? Дәрігер болса «Қол мен мөр менікі болғанымен, бұлай жазуым мүмкін емес, өйткені мұндай комбинацияны дені дұрыс дәрігер ешқашан бермейді. Ал, әзірге менің есім орында» дегеннен қайтпай отыр екен. Бұрынғы тергеуші дәрігерді қамаққа алыпты. Ал, дәрігер өзі айтқандай ол кінәсіз болса ше? Бұл жерде бір кілтипан болып тұр ғой... Шытырман қиырына тартып кетпесек болар еді...»

Кабинетке шақырылған қамақтағы кардиолог Гүлмира Асанованың түрі кетіп қалыпты. Әйелі Айшаның да дәрігер екені бір сәт есіне түсіп кеткен Абылай санасында түрлі ойлар сапырылысып жүре берді. «Балаларына обал болды-ау. Қазір не күйде екен олар...» деген ойды «Қызметіне адал болмай

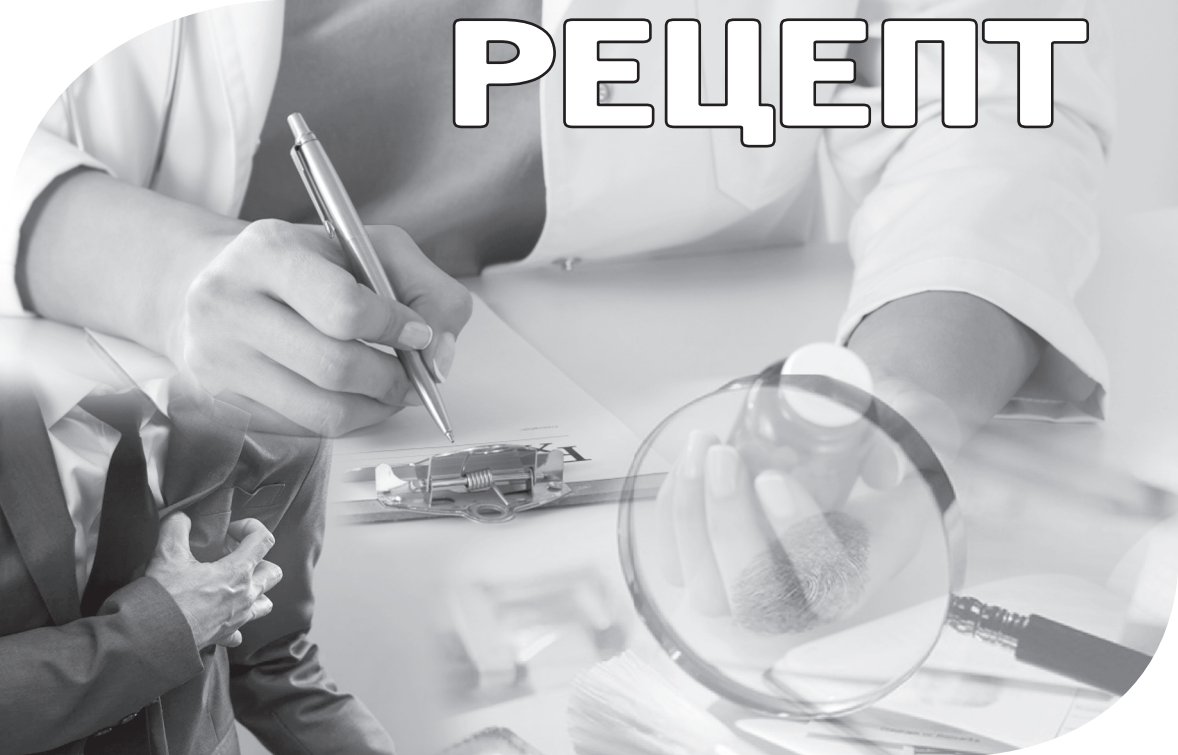
ма. Сонда бәле де жоқ еді» деген ой бастырмалата жөнелсе, іле-шала оны ығыстыра «Түрі қылмысқа баратын адам емес сияқты. Бәлкім, бұл жерде біз білмейтін бір құпия жатқан болар» деген ой бой көрсетті. Ой жетегінде біраз отырып қалса керек, күдіктінің жөткірінгені тез қалыпқа келтірді.

– Сіз Әмірхан Шерханұлын қай кезден бері танысыз?

– Менде емделіп жүргеніне алты-жеті жылдай болды. Демек содан бері...

– Ол туралы, науқасы туралы не айтар едіңіз?

– Не айтамын? Бүкіл елге белгілі кәсіпкер екенін, Совет заманында қызметте тез өсіп, үлкен ПМК-ның бастығы болыпты дегенді естігенмін. Жақын араласқан адам емеспін, ол мен үшін тек пациент

қана. Бойында біраз науқастың ізі бар, повышенный давление, гипертоник, мұнымен де есепте тұр, бауыры да ауырады, ал, жүрегі ауырғанына біраз жыл болған. Астанада кардио центрде коронарография жасатқан. Өзін үнемі күтімде ұстайтын. Тек соңғы бір айда қайта-қайта қан қысымы көтеріліп, жүрегі де сыр беріп жүрген болатын.

– Бұрын да жігіттер сұраған болар, мына рецепт туралы не айтасыз?

– Сол бұрынғы айтқаным – айтқан. Қағаз, қойылған қол, мөр менікі болғанымен, менің бұлай назначение беруім мүмкін емес. Мұндай менде мүлде болған емес. Себебі – рецепте көрсетілген алты дәрінің үшеуі, әсіресе дихлофинакты күніне екі реттен бір апта алу дегенің бірден ондай науқастарды өлімге айдайды. Венадан жіберілетін дихлофинакты күніне бір рет үш күнге ғана береміз. Одан көп болса жүрегі ауырмайтын адамдардың өзін бірте-бірте науқас қылып шығарады. Ана екі таблетка да бірте-бірте жүрек қызметін нашарлататын дәрілер. Ал, менің бұлай рецепт беруім мүмкін емес.

– Бәлкім біреулер сіздің жеке мөріңізді пайдаланған шығар?

– Оны да айта алмаймын. Мөр кабинеттегі темір жәшікке сақталады. Кілті менде... Айтпақшы... медбике Бақтыгүлде де бір кілт бар...

– Ол қандай жан? Бұл соның ісі емес пе?

– Оны айта алмаймын...

– Науқастың туыстары сізді қылмыскер деп отыр. Айтыңызшы, соңғы күндері күдікті жағдай байқамадыңыз ба? Медбике, санитаркаларға қатысты болса да оғаштық, бұрынғыдан өзгешелік байқалмады ма?

– Ондай жәйтті байқамаппын... Тоқтап тұрыңыз... Тоқтап тұрыңыз... Иә, иә... Бақтыгүл соңғы кезде мазасыздау көрінді маған... Бұрын іштарта қарап, менің ойымнан шығуға тырысатын. Соңғы оншақты күн менен қашқақтайтын сияқты, кейде түрі мен жанарынан бір белекшелікті сезгендей болдым. Бірақ, ол мұндай іске бара қоймас...

– Оның сізге таза рецепт қағазына қол қойдырып алуы мүмкін бе?

– Ол мүмкін емес... Мен таза қағазға ешқашан қол қойған емеспін...

– Сізге дұшпандық ойлаушылар бар ма емханада?

– Оны білмеймін.

– Достарыңыз кімдер?

– Жұмыс орнындағылармен әріптес ретінде сыйласпын. Жақын достар басқа салада, мұнда қатысы жоқ.

Оны қамераға қайтарған Абылай тағы да ойға шомды. «Жігіттер маған дейін де жаман жұмыс жасамапты. Жедел жардем берген өлімнің неден болғаны туралы анықтама, дәрігер кабинетін қарау нәтижесі, марқұмның құжаттарының тізбесі – бәрі де іске тігілген. Бәрінен бұрын марқұмның екі телефонын да сараптамаға жібергендері қандай оңды болған. Әлде ексгумация жасау керек пе, мәйітті ашып қарағанда не ұтамыз? Ештеме де ұтпасымыз анық... Әлгі кардиолог ештеме айтып қарық қылмады-ау. Бір ілік таппай тұрғанымыз, респептен басқа. Жоқ, жо-жоқ, оның Бақтыгүл туралы айтқаны ше? Оны тереңірек тексеру керек шығар... Бұған тағы кімнің қатысы бар екен? Бақтыгүл Мыңбаева қылмыскер ме? Ол қылмыскер

болса бұған не үшін барды? Мотив қайда? Бәлкім, қылмыскер басқа болар... Мыңбаевамен кездесуді кейінге қалдырған дұрыс болар. Өйткені, оның кісі өліміне қатысы болса, тергеуге шақырмай жатқан себебін ойлаймын деп-ақ аяғын шалыс басуы мүмкін. Иә, иә... солай жасаған дұрыс болар. Іспен танысқан бойда-ақ рецептіні сараптамаға жіберген еді, қорытындысы қашан келер екен? Неге жігіттер рецепті әу баста сараптамаға жібермеді екен? Алайда, дәрігердің өзі «Мөр де, қойылған қол да менікі» дегесін қажет деп таппаған болар. Мұны да түсінуге болады... Ал, егер сараптама қолтаңба мен мөрдің түпнұсқа екенін көрсетсе, оның жағдайы қындайтын болды-ау. Өзі жалған сөйлейтін адамға ұқсамайды... Бірақ, кім білген,

жұрттың бәрі әртіс болып кеткен заман боп тұр ғой бүгінде... Марқұмның отбасы мүшелерімен сөйлесіп көрейін, бәлкім, ол жақтан ізге түсер бірдеме табылар».

Абылайдың марқұмның отбасына баруы тергеу бағытын басқа жаққа бұратындай сыңай танытты. Әмірхан Шерханұлының бұл аймақта ғана емес, еліміздің басқа қалаларындағы бірнеше үлкен құрылыс компанияларына үлескер екенін білген соң, ол бірден ресмилікке көшіп, марқұмның балалары мен әйелінің қолына келу уақыты көрсетілген шақыртуды ұстатты.

...Бұл бағытта жүргізілген зерттеу, іздестіру жұмыстары марқұмның үлескерлермен арасында бірнеше рет келіспеушіліктер болғанын анықтады. Компаниялар құжаттарын тексеру тергеушіге қарсылық көрсетушілер санын көбейте түсті. Бұған жаны ашығансып «Болмайтын іске басыңды ауыртып қайтесің, қысқарта салмайсың ба... Мына жақта біз бармыз ғой» дегенді айтушылар прокуратура қызметкерлері арасынан да шыға бастады. Бұл жәйт Абылайдың күдігін молайта түсті. «Апырай, марқұмның өліміне кәсіпке қатысты жағдайлардың ықпалы болды ма екен?»

Ол марқұмның баласын түске дейін, әйелін түстен кейінге шақыртқан еді. Тергеу кезінде марқұмның ұлы Ерханның айтқан әңгімесі оның есінен шығар емес. «Әкемнің бизнесін қызғанушылар аз емес. Тіпті, ағайын-туыстардың ішінде де бар. Ал, әкемнің компаниондары қолдарынан келсе – жойып жіберуге бар. Тіпті біреуі әкеме көптен «Үлесінді сат», – деп жүрген. Олармен телефонмен сөйлескен сайын әкемнің мазасы кетіп, дауленмесі көтеріліп, ауырып қалатын-ды... Солар-ақ әбден жүйкесін жұқартып, ауруға душар етті». Бұл да өлімге кәсіпкерлік даулары ықпал етті ме деген болжамды нығайта түскендей болды.

Тергеу барысын өзіне ғана мәлім сызбаға түсіріп отыру Абылайдың алғаш тергеушілік қызметке келгеннен бергі дағдысы еді. Мұны бұл қызметке келгенде ақылшы болған, үш айдан соң отставкаға шығып кеткен полковник Ғалымжан Жарымбетов үйреткен болатын. Сызбаларына көз сала отырып ол тергеудің екі бағытқа бөлінгенін, қай бағыт болмасын ешқандай күдікті жәйттің назардан тыс қалмауы керектігін түсінді.

Марқұмның әйелі Сарамен арадағы әңгіме тергеушінің онсыз да ойлар құрсауында жүрген санасына тағы бір салмақ салғандай болды.

– Күйеуіңіздің жаулары болды ма?

– Ол жағын білмеймін. Мені жұмысына араластырмайтын...

– Ұлыңыз Ерхан: «Әкемнің компаниондары қысым жасады. Үлесін сатуға көндірмек болғандар да бар. Олармен телефонмен сөйлескен сайын әкем ауырып қалатын», – дейді. Бұған не айтасыз?

– Кім екендерін білмеймін, бірақ кейде біреулермен айқайласып жататын.

– Кардиолог Гүлмира Асанова туралы не айтасыз?

– Ештеме айта алмаймын. Күйеуім «Мықты, білікті дәрігер» деп мақтайтын. Соңғы жеті жылдай соған ғана емделетін.

– Оның қаскөйлікке баруы мүмкін бе?

– Ол жағын айта алмаймын. Біз тек дәрігер қай-ным айтқасын барып рецептін қате екенін білдік.

Сосын арыздандық. Алдында жүрегі ұстап қалған ғой деп отырғанбыз.

– Соңғы рет күйеуіңіздің телефонмен болса да біреумен керісіп, айқайласқанын естіттіңіз бе?

– Қайтыс болатын күні түске дейін малшымен қатты айқайласқан.

– Малшысы кім? Аты-жөні бар адам ба?

– Е... Ол... былай ғой. Күйеуімнің қаладан елу шақырымдай жерде үлкен шаруашылығы бар. Кезінде, совет заманында күйеуімнің мекемесі Атырау мұнайшыларына арналған үлкен құрылыстар жүргізген, сөйтіп жатқанда үкімет тарап кетті де олар бұларға ақша тауып бере алмай, бартер ретінде бір состав солярка жіберген еді. Ал, мындағы егіс колхоздары жағармай таппай қиналып жатты да, күйеуім әлгі солярканы соларға берді, күзде бидай алатын болып келісіп. Не керек ақыр соңында әлгі колхоздар бұған қарыз болып қалды. Егістен түскені диқандардың айлық жалақысына кетеді де, олар амалсыздан бір колхозды бұған жекешелендіріп береді.

– Күйеуіңіз өз жұмысшыларының жалақысын қалай төледі?

– Ол кезде солярка тіпті арзан еді ғой. Күйеуім оны қалаға жақын аудан орталығындағы мұнай базасында сақтады, ондағылармен ұн арқылы есептесті. Содан екі жылдан соң солярканың бағасы шарықтап кетті, міне, сол кезде ол барлық қарыздарынан құтылды.

– Мана күйеуім жұмысына араластырмайды деп едіңіз. Мына әңгімеңіз басқаша ғой...

– Е... Ол алғашқы кез ғой, оның енді ғана бизнеске араласып жүрген кезі. Барлығын маған айтып отыратын. Солярка қымбаттағанда ол қатты қуанып: «Сарочка, құдай бізге бақ берді ғой... Бұл басқа қонған бақ қой», – деп шаттанғаны әлі есімде...

– Иә, айта беріңіз...Сосын...

– Күйеуім ол колхозды тек егін бағытындағы ғана емес, мал өсіру бағытындағы шаруашылыққа айналдырды. Балаларда есебі бар, жеті жүздей жылқы, бес жүздей түйе, бес жүздей сиыр, үш мыңдай қой болуы керек. Түйе, жылқыға ағайынды екі отбасы, сиыр мен қойға ағайынды үш отбасы қарайды. Біз олардан қымыз, шұбат, айран не құрт, ірімшік талап етпейміз. Тек мал басы өссе болды бізге. Содан ба, малшылар күйленіп, қаладан бір-бір үй салып алды зәңкітіп, соңғы кезде тіпті «Кетіп қаламыз», – деп қорқытуға шықты. Күйеуім ауық-ауық «Мал баққаннан, малшы баққан қиын болды-ау», – деп отыратын... Солардың үлкені Омар ғой біздікімен айқайласып жүрген. Он күндік уқолының соңғысын алып болған кезі еді... Телефонмен үлкен айқай болған...

– Не себеп екенін білмейсіз бе?

– Білмеймін... Бірақ, ол біраз сиырды жоқ қылса керек... Соның айқайы шығар. Біздікі «Ойбай-ау, мына шірік, күні кеше ағалап жалынып жүрген маласөл... Сиыр емес, керек болса өзіңді де құртып жіберемін» дейді ғой маған» – деп күйінген сол құлар күні.

– Им... Өзіңді де құртамын деп пе?

– Иә...

– Күйеуіңіз уқолды қайдан алатын, процедура-лық кабинеттерден бе?

– Жо-ға, үш медсестра бар, солардың қолы босы үйге келіп салып кетеді.

– Олардың телефондарын, мекенжайларын жазып берсеңіз дұрыс болар еді.

Сараны қайтарып жібергесін тергеуші тағы да әңгімені іштей бір қорытып шықты. «Мына жақтан тағы бір әңгіме шықты ғой... Ертең оперларды жіберу керек екен оларға. Мұқият тексерсін. Сара айтқан үш медбикені өзім осында шақыртқаным жөн. Марқұмның әйелін тергеудің хаттамасын тағы бір қарап шығайын. Байқамай қалған нәрсем болуы әбден мүмкін ғой... Малшыларға қатысты балаларына, әйеліне арыз жаздырып алған дұрыс болар... Ал... қылмыскер кім болды енді? Дәрігер ме, медбике ме, кәсіпкерлердің бірінің ісі ме, әлде малшылардан келген бәле ме? Қай бағытпен жүргенде нақты нәтиже берер екен... Жуық арада сараптамалар қорытындысы да, Астанадағы үлескерлерге қатысты жігіттер жүргізген жұмыстардың да нәтижесі келіп қалар... Онсыз қимылдай алмасымыз анық».

Абылай жұмысқа ерте келді, ондағысы – медбике Бақтыгүл Мыңбаевамен кездесуге алдын ала дайындық жасау еді. «Иә, ойланбаса болмайды, қолында нақты ұстап тұрған ешнәрсе жоқ – не деп кінә тағасын. Біреудің, заң тілімен айтқанда жалғыз күдіктінің «Секем алдым» – дегені ме? Сол да сөз боп па, дәйегі жоқ, дерегі жоқ құр сөз ғана... Байқау керек. Ол тіпті, жала жапты деп шағымдануы да мүмкін. Сонда не істейсін... Ойлан Мэгре, ойлан... Мэгре?! Ойына қайдан түсті, құрғыр, студент кездерінде Айшаға комиссар Мэгре туралы көбірек айтамын деп ол мұны қалжындап Мэгре атандырып жіберген. Енді соны өзінің қайталап тұрғанын қара».

Ол іштей мырс етіп, жымиып қойды да іске кірісті. Аздан соң ол кейбір керек емес деген сұрақтарын сыза отырып, нақты мақсатқа негізделген сұрақтар тізбесін жасады.

Алдаржар ӘБІЛОВ

(Жалғасы бар)

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**
Немірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59.
	Шадияр Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үйі.

Қабылдау бөлмесі:

292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz

E-mail: zanreklamastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет –
сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5990 дана
Апталық таралым 11980 дана

Тапсырыс №139 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын Zangazet.kz сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігін байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қантарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қатпау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШСбаспаханасындабасылыпшығарылды. Тел.:факс.8(727)51-78-27, 8(727) 51-78-31